

Burgerschap

Christelijke Nationale Basisschool De Wegwijzer SCHUINESLOOT

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Onze schoolgegevens	5
2 De context	6
2.1 De wet Burgerschap	6
2.2 De concept-kerndoelen (2024)	6
2.3 Curriculum.nu	8
2.4 Het Onderzoekskader 2021/2023	8
3 Onze school	10
3.1 Kenmerken van onze school	10
3.2 Risico's	11
3.3 Kennis van diversiteit	13
4 Ons schoolconcept	14
4.1 Algemeen	14
4.2 Missie	14
4.3 Kernwaarden	14
4.4 Basiswaarden van de democratische rechtstaat	15
4.5 Visie	16
4.6 Doelen voor Burgerschap	16
4.7 Visie-uitspraken	17
4.8 Hoofddoelen en burgerschap	17
4.9 Sociale en maatschappelijke competenties	18
5 Uitwerking doelen	19
5.1 Sociale ontwikkeling	19
5.2 Democratisch burgerschap	21
5.3 Participatief burgerschap	21
5.4 Digitaal burgerschap	23
5.5 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit	24
5.6 Maatschappelijke thema's	25
5.7 Algemene en culturele ontwikkeling	26
5.8 Internationalisering	27
6 Ons aanbod en onze aanpak	28
6.1 Ons schoolcurriculum	28
6.2 Toetsing en afsluiting [Variant-1]	33
6.3 Onze aanpak	33
6.4 Methode 1	34
6.5 Methode 2	35
6.6 Methode 3	36
6.7 Methode 4	37
6.8 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats (leerlingenraad)	38
7 Kwaliteitscultuur	39
7.1 Cultuur en structuur	39
7.2 Personeelsbeleid	39
7.3 Specialismen	39

8 Zorg voor kwaliteit	41
8.1 Algemeen	41
8.2 Kwaliteitszorg	41
8.3 Monitoring Burgerschap	42
8.4 Ijkkunten voor goed burgerschapsonderwijs	43
8.5 Publieke verantwoording	43
8.6 De module Burgerschap	44
9 Taakverdeling	45
9.1 Organisatie (wie doet wat)	45
10 Uitwerking van ons curriculum	46
10.1 Inleiding	46
10.2 Onze lessen burgerschapsonderwijs	46
11 Activiteitenoverzicht van de school	47
11.1 Activiteiten Burgerschap	47
11.2 Beleid Burgerschap in het kort	47
11.3 Schoolbrede activiteiten	51
11.4 Activiteit 2	52
11.5 Activiteit 3	53
11.6 Activiteit 4	53
11.7 Activiteit 5	54
11.8 Activiteit 6	54
11.9 Activiteit 7	54
12 Actiepunten 2023-2024	56
13 Meerjarenplanning 2023-2024	58

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Dit beleidsstuk gaat over burgerschap. Gelet op de wet zijn we verplicht om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Het is niet vanzelfsprekend dat burgerschapsonderwijs een heldere positie heeft in het (ons) onderwijs. Sterker nog: burgerschap is heel vaak fragmentarisch en niet herkenbaar in ons onderwijs aanwezig. Als we echt op een goede wijze vorm willen geven aan burgerschapsonderwijs, dan vraagt dat om effectief beleid en een gestructureerde, doelgerichte en planmatige aanpak.

Wij bieden de leerlingen op De Wegwijzer een oefenplaats voor democratie en omgaan met diversiteit. Leerlingen leren bij ons hoe ze actief kunnen meedoen in een democratische cultuur. Ze leren over besluitvormingsprocessen en de invloed die zij hierop kunnen uitoefenen - passend bij hun situatie en mogelijkheden.

Burgerschapsonderwijs daagt leerlingen ook uit om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwerelden en grotere (mondiale) maatschappelijke vraagstukken. Het gaat om globalisering, duurzaamheid en technologie. Leerlingen leren kritisch na te denken en te reflecteren op complexe, vaak ethische geladen vraagstukken. Door het ontdekken van mogelijkheden om zelf iets te doen aan deze vraagstukken, ontwikkelen leerlingen een actieve houding. Zij leren in gesprek te gaan met anderen en elkaars standpunten te bevragen. Zo ontwikkelen zij hun eigen opvattingen.

Dit beleidsstuk sluit aan bij de wetgeving over burgerschap en richt zich primair op onze visie en onze doelen met betrekking tot burgerschap. Hoe kijken we aan tegen burgerschap op school en wat willen we bereiken? Op onze school onderscheiden we zeven doelen voor burgerschap. In dit beleidsstuk zijn deze zeven doelen nader uitgewerkt en weggezet in een leerplan (een curriculum).

Dit beleidsstuk biedt ons een gezamenlijk concept over wat burgerschap inhoudt en is een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs. Daarnaast is het voor leerkrachtenteam een houvast bij het vormgeven van het vak burgerschap. Het beleidsstuk is er ook voor ouders van de school en andere geïnteresseerden, als inzicht in de wijze waarop wij ons burgerschapsonderwijs vormgeven. In dit beleidsstuk geven we weer wat onze visie op

burgerschapsonderwijs is en hoe wij hier in de school aan werken, het beleidsstuk zal regelmatig worden geëvalueerd en waar nodig bijgewerkt.

1.2 Onze schoolgegevens

Gegevens van de school	
Instellingscode	05TF
Schoolnaam	Christelijke Nationale Basisschool De Wegwijzer
Directeur	
Adres	Lage Landweg 2
Postcode + Plaats	7777 RN SCHUINESLOOT
E-mailadres	onbekend@mijnschoolplan.nl
Telefoonnummer	onbekend

2 De context

2.1 De wet Burgerschap

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
 - het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school
 - het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
 - het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school? Onze school dient allereerst een eigen visie en eigen doelen te ontwikkelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen kunnen we dan een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkelen. Het curriculum zal moeten verduidelijken hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vorm krijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs. Maar, de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten
2. zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden
3. in ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit
4. ontwikkelen van sociale competenties
5. ontwikkelen van maatschappelijke competenties
6. een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden

2.2 De concept-kerndoelen (2024)

In maart 2024 verschenen de concept-kerndoelen voor Burgerschap (zie bijlage). Kerndoelen gelden als de wettelijke opdracht voor elke school; ze zijn richtinggevend voor het curriculum en de onderwijsontwikkeling. De nieuwe (concept) kerndoelen bestaan uit aanbodsdoelen (gericht op de school) en beheersings- en ervaringsdoelen (gericht op de leerling). De nieuwe concept-kerndoelen beschrijven de inhouden van het onderwijs in termen van kennis, vaardigheden en houdingen en zijn zo geformuleerd dat scholen ruimte hebben voor een eigen invulling (in relatie met hun eigen visie of identiteit, of in relatie met de kenmerken van hun leerlingenpopulatie).

De concept-kerndoelen Burgerschap richten zich op drie domeinen en onderscheiden zes kerndoelen:

	Domeinen	Kerdoelen
1	Schoolcultuur	Schoolcultuur
2	Samenleving en democratie	Diversiteit Democratische waarden Maatschappelijke betrokkenheid Democratische betrokkenheid
3	Maatschappelijke vraagstukken	Maatschappelijke vraagstukken

In de uitwerking is ieder kerndoel voorzien van een doelzin, een toelichting ('het gaat hierbij om') en voorbeelden ('te denken valt aan'). De voorbeelden worden niet gerekend tot de kerndoelen, ze geven slechts een mogelijke invulling. In de onderstaande schema's geven we het concept-kerndoel, de doelzinnen en de toelichtingen:

Schoolcultuur

De school zorgt voor een democratische cultuur

- Zorgen voor een veilige schoolomgeving met aandacht voor diversiteit en inclusie
- Aanbieden van activiteiten die de betekenis van democratische waarden laten zien
- Stimuleren van kritische denkvaardigheden, morele en ethische oordeelsvorming en het offline en online respectvol communiceren daarover
- Samen met leerlingen vormgeven van een democratische cultuur
- Aandacht besteden aan actualiteit en maatschappelijke vraagstukken in samenhang met verschillende leergebieden

Diversiteit

De leerling handelt respectvol vanuit kennis over een diverse samenleving

- Kennis over hoe de grondwet diversiteit in geloofs- en levensovertuiging, politieke voorkeur, afkomst, gender, seksuele oriëntatie en beperkingen beschermt
- Inschatten en bespreken van situaties die racistisch, discriminerend of stereotyperend zijn
- Verkennen van en reflecteren op de eigen offline en online identiteit in relatie tot anderen
- In gedrag rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen

Democratische waarden

De leerling geeft aan hoe diens handelen verbonden is met democratische waarden

- Kennis over de ontwikkeling en de betekenis van de democratische waarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit
- Kennis over het belang van de grondwet, kinder- en mensenrechten ter bescherming van vrijheid, gelijkheid en solidariteit
- Verkennen van de grenzen aan vrijheid, gelijkheid en solidariteit Verkennen op basis van morele en ethische perspectieven wat rechtvaardigheid en verantwoordelijk handelen betekent voor jezelf
- Afwegen hoe het eigen handelen effect heeft op de omgeving en het welzijn van anderen, nu en in de toekomst

Maatschappelijke betrokkenheid

De leerling verkent verschillende mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving

- Kennis over taken, rollen, rechten en plichten van burgers in de samenleving
- Verkennen welke middelen kunnen worden ingezet om individueel en collectief bij te dragen aan maatschappelijke veranderingen
- Oriënteren op maatschappelijke initiatieven, bewegingen en organisaties Benoemen en waarderen van de eigen bijdrage aan de samenleving in dagelijkse situaties
- Verkennen van de eigen mogelijkheden om maatschappelijke betrokkenheid vorm te geven

Democratische betrokkenheid

De leerling verkent hoe die democratisch handelen in dagelijkse situaties kan vormgeven

- Beschrijven hoe in een democratie macht en invloed worden uitgeoefend
- Benoemen van vormen van inspraak en besluitvorming in dagelijkse situaties
- Communiceren op een respectvolle wijze
- Leren omgaan met de wensen en de stem van de minderheid in besluitvormingsprocessen
- Reflecteren op proces en uitkomsten van inspraak en besluitvorming in de schoolomgeving

Maatschappelijke vraagstukken

De leerling weegt af welke mogelijkheden die heeft om ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken te handelen

- Benoemen welke belangen en perspectieven een rol spelen binnen actuele, maatschappelijke en planetaire vraagstukken
- Uitdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen
- Reflecteren hoe de eigen identiteit en waarden het handelen kunnen beïnvloeden
- Verkennen welke individuele en collectieve bijdragen aan oplossingen mogelijk zijn

Bijlagen

1. concept kerndoelen burgerschap slo

2.3 Curriculum.nu

Burgerschap is één van de negen bouwstenen voor de herziening van het onderwijscurriculum (zie www.curriculum.nu). In de samenvatting staat: burgerschapsonderwijs gaat over de ontwikkeling van leerlingen tot democratische burgers. Zij krijgen daarvoor kennis en vaardigheden aangeboden, ze worden gestimuleerd eigen opvattingen te ontwikkelen en een democratische houding te vormen. Bij burgerschapsonderwijs staan drie basiswaarden centraal die van belang zijn in de democratische, pluriforme samenleving: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Voor leerlingen is de school een oefenplaats voor democratie en het omgaan met diversiteit. Leerlingen leren hoe ze actief kunnen meedoen in een democratische cultuur. Ze leren over besluitvormingsprocessen en de invloed die zij hierop kunnen uitoefenen – passend bij hun situatie en mogelijkheden. Op de website zijn voor Burgerschap tien bouwstenen beschreven:

1. Vrijheid en gelijkheid
2. Macht en inspraak
3. Democratische cultuur
4. Identiteit
5. Diversiteit
6. Solidariteit
7. Digitaal samenleven
8. Duurzaamheid
9. Globalisering
10. Technologisch burgerschap

Daarbij is het uitgangspunt dat scholen richting wordt gegeven met voldoende ruimte voor een eigen invulling. Bij de nadere invulling van ons curriculum kunnen de tien bouwstenen een rol spelen. In onze lessen kunnen we bijvoorbeeld de inhoud(en) koppelen aan de bouwstenen.

2.4 Het Onderzoekskader 2021/2023

Het Onderzoekskader 2021/2023 van de inspectie van Onderwijs, beschrijft (o.a.) de standaarden die van belang zijn voor de kwaliteit van een school. Per 1 augustus 2023 een nieuwe standaard Basisvaardigheden (OP0) ingevoerd. Dit omvat het funderend onderwijs, er wordt gekeken naar het curriculum voor Nederlandse taal, rekenen-wiskunde en burgerschap. Het gaat erom dat er op school bewuste keuzes gemaakt worden in het plannen en uitvoeren van het curriculum op de basisvaardigheden. En vervolgens wordt er gekeken of dit terug te zien is in de klas. Dat betekent onder andere dat de leerkrachten zich goed kunnen verantwoorden over de doelen waaraan ze werken. De standaarden die van belang zijn voor de kwaliteit van een school (kwaliteitsaspecten) zijn:

- OP0: Basisvaardigheden
- OP1: Aanbod
- OP2: Zicht op ontwikkeling en begeleiding
- OP3: Pedagogisch-didactisch handelen
- OP4: Onderwijstijd
- OP6: Afsluiting
- VS1: Veiligheid
- VS2: Schoolklimaat
- OR1: Resultaten
- OR2: Sociale en maatschappelijke competenties
- SKA1: Visie, ambities en doelen
- SKA2: Uitvoering en kwaliteitscultuur
- SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog

In een aantal standaarden (2021) komen onderdelen van burgerschap aan de orde. Deze zijn in 2023 voor een flink deel gebundeld in OP0. Bij het inspectietoezicht hanteert de inspectie geen eigen (expliciete) eisen voor burgerschap. De wet met daarin de minimum-eisen vormt het uitgangspunt. Onze school mag dus een eigen en passende invulling geven aan burgerschap, zolang we maar voldoen aan de wet. De wet vraagt:

1. De school moet beschikken over een doelgericht en samenhangend curriculum (passend bij de leerlingenpopulatie), burgerschap moet zich richten op de basiswaarden en de kennis, vaardigheden en houdingen die daarbij van belang zijn en tenslotte: het onderwijs moet zich richten op de sociale en maatschappelijke competenties die van belang zijn voor het functioneren in een pluriforme samenleving. Zie de standaard OP0 (2023).
2. De school moet actief burgerschap en sociale cohesie op een doelgerichte en samenhangende wijze bevorderen. Zie de standaarden OP1, OP2 en OR2 (2021).
3. De school moet kennis van en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat bevorderen. Zie de standaarden OP1, VS1 en VS2 (2021).
4. De school moet sociale en maatschappelijke competenties ontwikkelen. Zie de standaarden OP1 en VS2 (2021).
5. De school moet zorgen voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de basiswaarden, een schoolcultuur waarin leerlingen worden gestimuleerd om te oefenen met de basiswaarden. Zie de standaarden OP3, VS1 en VS2 (2021).
6. De school moet zorgen voor een veilige omgeving waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen. Zie de standaarden OP3, VS1 en VS2 (2021).

De wet liet al zien dat er vanaf 01-08-2021 een belangrijke rol is weggelegd voor het bestuur. De Inspectie van het Onderwijs zal daarom nagaan:

- Draagt het bevoegd gezag zorg voor een schoolcultuur waarin alle bij het aanbieden van onderwijs betrokken personen, vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid en het afwijzen van discriminatie, verdraagzaamheid en het afwijzen van onverdraagzaamheid, onderling begrip en autonomie van leerlingen als centrale spelregels hanteren en voorleven?
- En creëert het daarmee een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat?

3 Onze school

3.1 Kenmerken van onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de 'omgeving' van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en bij de risico's die hiermee gepaard gaan. Allereerst geven we korte typering van de leerlingen, de ouders en de omgeving van de school, en vervolgens beschrijven we de mogelijke risico's. Het laatste is van belang om de leerstof en de aanpak vast te stellen.

Kengetallen

- Schoolweging: 29.41
- Spreidingsgetal: 5.86
- Achterstandsscore: 0,0
- Percentage gescheiden ouders: 5%

Zie ook SOP en schoolrapportage.

Aspect	Korte typering
De leerlingen	<p>De leerlingen leven dicht bij de natuur, zijn vindingrijk, creatief en hebben een vrije geest. Onze leerlingen komen maar weinig in aanraking met andere nationaliteiten (religies) of vluchtelingen, 0% van onze leerlingen hebben dan ook een niet- westerse migratieachtergrond, dit is dus lager dan het landelijk gemiddelde en geen afspiegeling van de huidige maatschappij in de steden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Van de leerlingen die bij ons op school komen hebben er 80% deelgenomen aan (peuter)opvang of peuterspeelzaal. Een aantal ouders kiezen ervoor om kleuters thuis te houden totdat ze 5 zijn. • Er zijn leerlingen met gedragsproblemen en/of leerproblemen. We maken elk nieuw schooljaar een overzicht van onze zorgleerlingen • Er zijn ongeveer 5% excellente leerlingen • We ervaren een toename in meervoudige problematiek binnen gezinnen • Het aantal leerlingen is volgens de prognoses stabiel voor de komende periode <p>In algemene zin hebben wij -op grond van de kenmerken van de leerlingen- de volgende aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een gestructureerde aanpak voor problemen in de thuissituatie • Taalachterstanden • Uitdaging in het aanbod voor de brede talentontwikkeling • Aandacht voor andere nationaliteiten, migratie en religies

<p>De ouders</p>	<p>De ouders zijn de pioniers van het gebied en kunnen over het algemeen getypeerd worden als creatief, zelfbouwers, ondernemer, initiatiefnemers. Ze zijn graag verbonden met hun omgeving en elkaar. Hebben een groot ideaal en zoeken naar wegen om dit te realiseren. Het opleidingsniveau van de ouders is zeer gemêleerd. Wij hebben zowel leerlingen van laagopgeleide ouders als hoogopgeleide ouders in de school. Onze verwachtingen zijn bij alle leerlingen hoog, ongeacht achtergrond van leerlingen/het gezin.</p> <p>Circa 98% van onze leerlingen komt uit het dorp Schuinesloot zelf en de overige leerlingen komen uit de buitengebieden of andere dorpen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ouderbetrokkenheid is van gemiddeld niveau en kent vele vormen zoals ondersteuning bij vieringen en evenementen, hulp in de klas, bibliotheekmedewerkers enz. • De 10 minuten gesprekken worden goed bezocht • De ouderavonden met een thema, informatie of schoolontwikkeling worden matig bezocht • De ouderenquête wordt door 30% van de ouders ingevuld • De keuze voor onze school wordt vooral gemaakt op dicht-nabij, kleinschaligheid en de positieve laagdrempelige sfeer
<p>De omgeving</p>	<p>Onze kleine dorpsschool van gemiddeld 66 leerlingen, ligt in een landelijk en groen gebied met weidse uitzichten en bos. Er is lintbebouwing (oud) en een kleine nieuwbouwwijk, er is een grote diversiteit aan huizenbouw, kleine bedrijfjes, landbouw en veeteelt. De school met haar nevenruimten (MFC) is het middelpunt van het dorp en heeft een centrale rol, veel activiteiten spelen zich af rond en in het gebouw zoals de jaarlijkse dodenherdenking, koningsdag, kerstmarkt enz.</p> <p>De school werkt nauw samen met de 2 organisaties voor kinderopvang en naschoolse opvang. Bij een aantal projecten integreert de opvang in ons onderwijs. De kinderopvang en peuterspeelzaal is op loopafstand van de school, zij maken regelmatig gebruik van de gymzaal in het MFC, maar zijn verder een zelfstandige organisatie.</p>

Op basis van de kenmerken van de omgeving, de leerlingen en de ouders stellen wij vast dat onze school te maken heeft met een aantal risico's met betrekking tot Burgerschap. Deze risico's beschrijven we in de volgende paragraaf.

3.2 Risico's

Gelet op de kenmerken van de leerlingen, de ouders en de omgeving zien wij de volgende risico's voor de ontwikkeling van burgerschap in de thuissituatie.

Risico's voor de sociale ontwikkeling	Klein hecht dorp, kleine keuze v.w.b. vrienden en vriendinnen en aansluiting/overgang VO
Risico's voor democratisch burgerschap	Vanuit een groot verbonden- en betrokkenheidsgevoel door de vele partners is polarisatie een aandachtspunt
Risico's voor participatief burgerschap	Persoonlijke vrijheid, eigen denken en ego versus onze verantwoordelijkheden en verplichtingen naar anderen
Risico's voor ontwikkeling identiteit	Dat de ruimte voor eigen invulling en opvattingen over de eigen of de identiteit van anderen tot onbeweeglijke standpunten wordt in thema's als integratie, leefbaarheid, welzijn
Risico's voor algemene ontwikkeling	De balans tussen economische waarde en sociale waarde
Risico's in relatie tot de basiswaarden	Ongelijkheid, waarbij eenzijdige standpunten domineren

De bovenstaande risico's hebben de volgende consequenties voor onze aanpak en de leerstof:

1. Gemeenschappelijke waarden en normen zijn leidend
2. Samenhang en doelgerichtheid in het aanbod gebaseerd op de visie van onze school
3. Het aanbod op betreffende thema's uitbreiden (geschiedenis periodes)
4. Mens en samenleving verbinden in ons (burgerschap) onderwijs
5. Gelijkwaardigheid in de klas en school als basiswaarden (impliciet in de kleuterbouw en onderbouw, expliciet in bovenbouw)

Voorbeelden van algemene risico's t.a.v. Burgerschap, waar we op onze school eventueel op kunnen acteren. (let op dit zijn voorbeelden, dit wil niet zeggen dat dit veelvuldig voorkomt in dorp en school!!)

Sociale ontwikkeling

- Onveilige thuissituatie
- Gesloten gezinnen, weinig sociale contacten
- Ik-gericht
- Curling-ouders - ontwikkeling prinsjes en prinsesjes

Democratisch burgerschap

- Grootste mond telt - recht van de sterkste
- Anti-democratische principes
- Wars van politiek
- Geen betrokkenheid op de politiek

Participatief burgerschap

- Armoede - kan niet meedoen
- Geen oog voor anderen - egocentrisme
- Als ik het maar goed heb
- Geen middelen (hardware en software)

Identitaire ontwikkeling

- Geen oog voor andere normen en waarden
- Geen oog voor culturele verschillen
- Weinig ruimte voor zelfontplooiing
- Strikte opvattingen over rolpatronen

Algemeen, culturele ontwikkeling

- Laag opleidingsniveau

- Laaggeletterd
- Geen interesse in culturele ontwikkeling
- Ouders ondernemen niets met hun kind(eren)

Basiswaarden

- Eigen (traditionele) normen en waarden
- eigen opvattingen
- Intolerantie
- Weinig inlevend vermogen

3.3 Kennis van diversiteit

Op onze school hebben we als team voldoende zicht op de culturele achtergrond, de gewoontes en de normen en waarden van onze leerlingen en hun ouders (zie vorige hoofdstukken). We beschikken over afspraken en beleid over de omgang met diversiteit. De directie en de medewerkers onderhouden contacten met culturele en religieuze instellingen in de ‘omgeving’ van de school. We proberen de kloof tussen school en thuis zo klein mogelijk te maken. Ons pedagogisch uitgangspunt is dat verschillen er mogen zijn; we beschikken over de kennis en de vaardigheden die ons in staat stellen om rekening te houden met culturele verschillen.

In het kader van kwaliteitszorg meten we één keer per vier jaar onze kennis van de diversiteit met behulp van de vragenlijst Diversiteit Ouders en Leerlingen (ParnasSys WMK).

4 Ons schoolconcept

4.1 Algemeen

Om goed burgerschapsonderwijs te (kunnen) geven, hebben we eerst vastgesteld wat we onder burgerschap verstaan. Burgerschap verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan en dan met name naar de manier waarop we omgaan met verschillen tussen mensen, met diversiteit, met tegenstellingen en met conflicten. Daarnaast verwijst Burgerschap naar de relatie tussen overheid en burgers, naar de manier waarop we beslissingen nemen en naar de rechten van de mens. De wet schrijft voor dat we ons richten op:

- Kennis over en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat
- Het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Deze aspecten zijn in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

4.2 Missie

Onze school draagt bij aan de ontwikkeling van de leerlingen tot democratische burgers die zich staande kunnen houden in, en een actieve bijdrage willen leveren aan onze pluriforme samenleving.

" Door burgerschap te verweven in onze lessen, dagen we de leerlingen uit om na te denken over hun rol als burger en om te participeren in onze democratische pluriforme Nederlandse samenleving." Het is onze missie dat de leerlingen (maar ook ouders) het belang van Burgerschap gaan zien.

Hoe onze leerlingen de school verlaten:

- Onze leerlingen zijn opgeleid tot kritisch denkende jongvolwassenen met respect voor de mensen en wereld om hen heen
- Onze leerlingen hebben geleerd om naar elkaar te luisteren, voor elkaar te zorgen, elkaar(s)mening te respecteren en zijn zich bewust van de verschillen die er zijn. Ze hebben geleerd dat het niet erg is als iemand 'anders' is dan zichzelf en zijn in staat om gesprekken te voeren over deze verschillen
- Naast dat wij onze leerlingen sociaal-maatschappelijke tools meegeven, besteden we ook aandacht aan de politiek-democratische vorming. leerlingen leren over de democratie, we leren leerlingen over tolerantie, maar bespreken ook onderwerpen als macht en politieke instituties

Dit is op schoolniveau bijvoorbeeld al aan de orde als wij 'stemmen' in de klas. Maar ook wanneer leerlingen elkaars werk beoordelen en elkaar feedback geven bij bijvoorbeeld een spreekbeurt of de voorleeswedstrijd. Onze leerlingenraad is een mooi voorbeeld van politiek-democratische vorming. Deze groep leerlingen vertegenwoordigt als het ware de stem van alle leerlingen bij ons op school.

4.3 Kernwaarden

Wie wij zijn

Belangrijke thema's van ons onderwijsconcept zijn: ruimte en aandacht voor verschillen, aandacht voor de omgeving, samenwerking, veiligheid en ICT. Hieronder vertellen we hoe we hier aan werken.

Ruimte voor verschillen

Kinderen verschillen in veel opzichten van elkaar: in niveau, in tempo, in belangstelling en in talent. We houden rekening met verschillen door instructie te geven op verschillende niveaus en met verschillende strategieën, naar behoefte van onze leerlingen. De opdrachten sluiten aan bij het niveau en de belangstelling van onze leerlingen. Door ons breed aanbod van vakken en (ook naschoolse) activiteiten, ontdekken leerlingen wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn en waar ze nog meer van willen weten of waarmee zij nog willen oefenen. Zo willen we onze leerlingen uitdagen en succeservaringen en plezier laten beleven in leren.

Aandacht voor de omgeving

Onze school werkt samen met ouders, organisaties, ouderen (opa's en oma's) en verenigingen uit het dorp. Denk bijvoorbeeld aan sportverenigingen, Stichting activiteiten Schuinesloot, ouderensoos enz. We hebben een groot, natuurlijk speelplein en bos, waar de scholen uit Slagharen en Lutten ook

gebruik van kunnen maken tijdens bijvoorbeeld de Koningsspelen. Ons plein en het bos is vrij toegankelijk (ook voor buurt- en dorpsfeestjes) ook na schooltijd en in de weekenden. Om te laten zien wat we doen, nodigen we dorpsbewoners regelmatig uit om in de school te komen kijken.

Samenwerken

We vinden het belangrijk dat onze leerlingen leren samenwerken. Daarom organiseren we samenwerkingsactiviteiten tussen de verschillende leeftijds- en niveaugroepen. We werken groepsoverstijgend tijdens thema's, lezen, handvaardigheid, gym, op de vrijdagmiddag tijdens het debatteren en andere vrije activiteiten enz. Ook de samenwerking met ouders vinden we belangrijk bijv. tijdens de inloop bij de kleuters. Er is structureel en op verschillende manieren contact met ouders.

Veiligheid

Leerlingen voelen zich bij ons veilig doordat we duidelijke regels en afspraken hebben, respect hebben voor de ander, aandacht hebben voor een positieve omgang met elkaar en open en eerlijk zijn naar elkaar toe. Belangrijk hierbij is De Kanjertraining.

ICT

ICT is een belangrijk middel om eigentijds onderwijs te kunnen geven. We zetten ICT daarom in op alle gebieden (ook burgerschap) waar het onderwijs kan versterken. We zijn vernieuwend en zorgen voor een team dat goed geschoold is in samenwerking met de Rolfgroep en de FG-er van Akorda.

Burgerschap lijkt in de uitwerking vaak te relateren aan zogenaamde kleine waarden. Denk daarbij aan goed met de burens omgaan, de omgeving netjes houden, oog hebben voor anderen etc. Maar burgerschap steunt vooral op grote waarden. Plato en Aristoteles onderscheidden al ver voor Christus vier kardinale deugden, te weten rechtvaardigheid, verstandigheid, moed en gematigdheid. De Nederlandse ethici Fokkink en Kinneging hebben van deze vier deugden omgebogen naar een meer relationele versie.

- Rechtvaardigheid
- Weldadigheid
- Waardigheid
- Vrijheid

Deze grote waarden kunnen een rol spelen in ons curriculum. Zeker is dat onze eigen normen en waarden een belangwekkende rol spelen bij ons burgerschapsonderwijs. Voor onze school geldt dat het volgende van groot belang is:

1. Gemeenschapszin
2. Christelijke identiteit
3. Verbondenheid
4. Autonomie, competentie, relatie (Luc Stevens)
5. Spiritualiteit
6. Hart, hoofd en handen (lichaam, ziel en geest)

4.4 Basiswaarden van de democratische rechtstaat

Een belangrijk aspect van de wettelijke burgerschapsopdracht is de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. De relevante basiswaarden voor het onderwijs zijn vastgelegd in het wettelijke kader. Het gaat om:

- Vrijheid van meningsuiting
- Gelijkwaardigheid
- Begrip voor anderen
- Verdraagzaamheid [tolerantie]
- Afwijzen van onverdraagzaamheid
- Afwijzen van discriminatie
- Autonomie
- Verantwoordelijkheidsbesef

Op onze school besteden we doelgericht [intentioneel] aandacht aan de basiswaarden. Daarnaast

komen ze aan bod bij andere lessen en activiteiten wanneer dat nodig en/of nuttig is. Het is impliciet in ons onderwijs verweven.

4.5 Visie

Onze leerlingen groeien op in een steeds complexere, pluriforme maatschappij. Onze school vindt het van belang om haar leerlingen op een goede manier hierop voor te bereiden. Onze leerlingen maken ook nu al deel uit van de samenleving. Allereerst is kennis van belang, maar daar blijft het wat ons betreft niet bij. Vanuit onze identiteit vinden wij het belangrijk dat leerlingen op een bewuste manier in het leven staan, waarbij ze niet alleen respect hebben voor anderen en andersdenkenden, maar ook naar anderen omzien. In de school leren wij onze leerlingen daarom goed samen te leven en samen te werken met anderen. Wij willen leerlingen brede kennis over en verantwoordelijkheidsbesef meegeven voor de samenleving.

We zien burgerschap niet als een vak apart, maar een manier van omgaan met leerlingen. Bij onze lessen worden leerlingen uitgedaagd om na te denken over hun rol als burger in de Nederlandse samenleving. (participatie) Aandacht besteden aan burgerschap betekent leerlingen het belang leren van democratie, participatie en identiteit in de Nederlandse samenleving. Deze samenleving kent veel verschillende culturen en religies (identiteit) en juist daarom is het van belang leerlingen al vroeg hun verantwoordelijkheid in deze democratische samenleving te leren nemen.

Sociale integratie verwijst naar deelname van burgers (ongeacht hun etnische of culturele achtergrond) aan de samenleving, in de vorm van sociale participatie, deelname aan de maatschappij en haar instituties en bekendheid met betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur.

Bovenal staat het respect voor mens en omgeving zoals ook de identiteit beschrijft van onze Christelijke school.

- We beseffen, dat wij leraren het goede voorbeeld moeten geven (voorbeeldfunctie)
- We vinden dat onderwijs 'breed' moet zijn: ook gericht op vorming van de persoonlijkheid
- We willen de leerlingen een basis meegeven die past bij de Bijbelse waarden en normen
- We helpen de leerlingen te ontwikkelen tot een persoon dat goed kan functioneren in de maatschappij
- We vinden betrokkenheid met de samenleving belangrijk
- We vinden het belangrijk dat leerlingen verantwoordelijkheid voor elkaar en de omgeving (natuur) hebben
- We vinden het belangrijk dat leerlingen hun mening op een respectvolle wijze kunnen geven
- We vinden het woord 'samen' een kernbegrip
- We hopen dat kennis van andersdenkenden leidt tot begrip voor de ander

4.6 Doelen voor Burgerschap

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen. Wij zien burgerschapsonderwijs als een kerntaak. De wet introduceert de begrippen: doelgericht, samenhangend en herkenbaar. Die termen vormen ons uitgangspunt van denken.

Vanuit onze missie, onze kernwaarden en onze visie hebben we de doelen voor burgerschapsonderwijs vastgesteld. Bij ieder doel gaat het wat ons betreft om de componenten:

- kennis
- vaardigheden
- attitude
- reflectie.

Via de gekozen doelen richten we ons op de persoonsvorming van de leerlingen en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties.

Onze (zeven) doelen zijn:

1. Wij voeden onze leerlingen op tot fatsoenlijke evenwichtige mensen die respectvol (vanuit duidelijke waarden en normen) omgaan met zichzelf, de medemens en de omgeving (socialiteit)
2. Wij voeden onze leerlingen op tot personen die weten wat democratie inhoudt en die daar ook

naar handelen (democratie)

3. Wij voeden onze leerlingen op tot mensen die (digitaal) “meedoen”, die (digitaal) actief betrokken willen zijn op de samenleving, die gericht zijn op (digitale) samenwerking en die iets voor anderen willen betekenen (participatie)
4. Wij voeden onze leerlingen op tot personen die kennis hebben van, en respect voor andere opvattingen en overtuigingen (religies - levenswijzen), tot leerlingen met een goed zelfbeeld, met [eigen] opvattingen en een eigen [persoonlijke] identiteit (identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit)
5. Wij zorgen voor kennis en een attitude (kritische zin) m.b.t. actuele, maatschappelijke thema's. Onze leerlingen kunnen een standpunt innemen en hun mening over maatschappelijke thema's effectief verwoorden (betrokkenheid)
6. Wij richten ons op de algemene ontwikkeling en we geven onze leerlingen culturele bagage mee voor het leven (culturele ontwikkeling)
7. Wij geven onze leerlingen zicht op internationale betrekkingen, op Nederland in de wereld (wereldburgerschap).

4.7 Visie-uitspraken

- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen, omdat leerlingen zichzelf en anderen zo beter leren kennen, herkennen en aanvoelen
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren kennen van democratische principes, zodat ze de wereld om zich heen leren begrijpen
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren (digitaal) deelnemen aan de maatschappij en maatschappelijke verbanden van de leerlingen, omdat ze vaardig en bewust een eigen mening leren uit te dragen en verantwoordelijkheid kunnen en durven nemen
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren om belangeloos iets voor anderen te doen, omdat ze zo leren geven om zichzelf en een ander. Het draagt bij aan een al geheel geluksgevoel en wie goed doet, goed ontmoet
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van kennis van en respect voor diverse godsdiensten en levensbeschouwingen, omdat verschillen er mogen zijn. We beschikken over de kennis en de vaardigheden die ons in staat stellen om rekening te houden met culturele verschillen
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van solidariteit en het omgaan met diversiteit, omdat zie bijlage
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van gezond zelfbeeld, aan de ontwikkeling van een eigen [persoonlijke] identiteit, zodat zij vanuit vertrouwen in zichzelf en de ander kunnen bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken en samenleving
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van standpunten m.b.t. maatschappelijke vraagstukken, omdat leerlingen zo leren dat ze deze vanuit verschillende perspectieven moeten onderzoeken, voordat zij handelen
- Wij vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan de meer algemene en de culturele ontwikkeling van de leerlingen, omdat de mens op deze manier verbonden is aan zijn/haar omgeving.

4.8 Hoofddoelen en burgerschap

Ons onderwijs kent drie hoofddoelen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. De doelen die we vaststelden voor burgerschap zijn eenvoudig te relateren aan de hoofddoelen:

Kwalificatie en Burgerschap: onze leerlingen moeten kennis en inzicht krijgen in onze samenleving en de diversiteit daarin, de werking van onze democratische rechtsstaat en de eigen rol daarin.

Socialisatie en Burgerschap: we moeten onze leerlingen inwijden in een democratische cultuur en ze stimuleren tot een vreedzame en humane houding ten opzichte van anderen en de 'omgeving', de wereld om hen heen.

Persoonsvorming (allocatie) en Burgerschap: het is belangrijk om te reflecteren op de eigen

identiteit, om betekenis te geven aan de wereld om je heen en de eigen rol daarin. En daarnaast: het is belangrijk om te bepalen hoe je je tot de ander en de wereld om je heen wilt verhouden.

4.9 Sociale en maatschappelijke competenties

Burgerschap richt zich op de sociale en maatschappelijke vorming van jonge mensen; burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven. Daarom is burgerschapsonderwijs erop gericht dat leerlingen de sociale en maatschappelijke competenties verwerven die daarvoor nodig zijn. Welke competenties dat precies zijn is niet voorgeschreven, omdat dit afhangt van de actualiteit, de context van de school, de leefwereld van de leerlingen en onze eigen opvattingen. Op onze school richten we ons op de volgende competenties:

Sociale competenties [zie de methode]	Maatschappelijke competenties
IK: besef hebben van jezelf	Discussiëren - argumenteren - communicatief vermogen
IK: zelfmanagement	Presenteren en overtuigen
IK: relaties aangaan en onderhouden	Kritisch vermogen - informatieverwerking
IK: samenwerken met anderen	Betrokkenheid en helpend-zijn
DE ANDER: empathie	Integer en moreel handelen
DE ANDER: waarderen van verschillen	Loyaliteit
DE ANDER: conflicten oplossen	Diplomatiek en tactvol zijn
DE ANDER: vrienden maken	Creatief denken
OMGEVING: verantwoordelijkheid	Flexibiliteit - aanpassingsvermogen
OMGEVING: passend gedrag	Omgevingsbewustzijn (gedrag in de publieke ruimte)
	Initiatief nemen - doorzettingsvermogen
	Omgaan met (sociale) media
	Oog voor duurzaamheid

In de toelichting op de concept-kerndoelen wordt ingegaan op de zogenaamde verbindende vaardigheden. Binnen het leergebied Burgerschap vergroten en versterken onze leerlingen de volgende vaardigheden:

Leervoorwaardelijke vaardigheden

- Sociaal handelen
- Leren leren
- Samenwerken

Denkvaardigheden

- Analytisch denken
- Kritisch denken
- Creatief denken

Samengestelde vaardigheden

- Onderzoeken
- Ontwerpen
- Loopbaanvaardigheden

5 Uitwerking doelen

5.1 Sociale ontwikkeling

In het Onderzoekskader 2021 van de Inspectie van het Onderwijs wordt (o.a.) het thema Schoolklimaat beschreven. Onze school moet zorgen voor schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Oftewel: onze school moet de leerlingen voorbereiden op het leven in de maatschappij. Het is allereerst nodig dat we de kenmerken van de leerlingenpopulatie (jaarlijks) en de leefwereld in beeld brengen, omdat we onze (ambitieuze) doelen, onze aanpak en ons leerstofaanbod op die kenmerken zullen moeten afstemmen. We zien de sociale ontwikkeling als een onderdeel van burgerschap, hoewel we beseffen dat de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling een voorwaarde is voor goed burgerschap. Alleen als je goed in je vel zit, en als je goed kunt omgaan met anderen en de omgeving waarin je leeft, kun je een actieve rol vervullen in de maatschappij. In onze visie richt de sociaal-emotionele ontwikkeling zich op drie aspecten: de ontwikkeling van de persoonlijkheid (persoonsvorming), de ontwikkeling van relationele competenties (omgang met anderen) en de ontwikkeling van het omgevingsbewustzijn (omgang met de leef-omgeving).

In de concept-kerndoelen worden de zes concept-kerndoelen beschreven. Kerndoel 1 is Schoolcultuur. Het gaat daarbij met name om het creëren van een democratische cultuur, maar ook om een veilige cultuur, een cultuur waarin iedereen zichzelf kan zijn, een cultuur waarin iedereen respectvol met elkaar omgaat.

Op onze school is de sociaal-emotionele ontwikkeling een vak, maar vanzelfsprekend is de sociale ontwikkeling ook een integraal onderdeel bij alle andere vakken. Op onze school hebben we sociale competenties vastgesteld (zie hoofdstuk 4) waarover de leerlingen uiteindelijk moeten beschikken, we bieden de sociaal-emotionele ontwikkeling aan met behulp van de methode "De Kanjertraining" en we volgen de ontwikkeling met een leerlingvolgsysteem (Kanvas en Dorr). De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen wordt besproken tijdens de groeps- en leerlingbesprekingen (medio en eind) en tijdens de gesprekken met de ouders van de leerlingen.

Ook hier is natuurlijk de veiligheid het belangrijkste, namelijk ontwikkelen vanuit een veilige omgeving, betekent geborgenheid: ergens bij horen, je thuis voelen, kunnen zijn zoals je bent, je prettig en op je gemak voelen.

Ieder mens is gebouwd om zichzelf te ontwikkelen en heeft een natuurlijke behoefte aan relatie, autonomie en competentie (Luc Stevens)

Kenmerkend voor onze school is: onze school is een oefenplaats voor kinderen om ze te helpen zicht te krijgen op hun persoonlijke levensvragen zoals:

- wie wil ik zijn?
- wat wil ik kunnen?
- hoe wil ik in de wereld bestaan?
- hoe ga ik daar mijn weg in vinden?

Het ideaal van ons onderwijs is, dat kinderen zich ontwikkelen tot vrije, zelfstandige mensen die zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid voor medemens en natuur.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Onze school beschikt over doelen voor de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	Wij verzorgen het vak sociaal-emotionele ontwikkeling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
3.	Wij gebruiken een methode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
4.	Wij volgen de sociaal-emotionele ontwikkeling m.b.v. een gestandariseerd leerlingvolgsysteem waarmee wij het gevoel van veiligheid en welbevinden meten. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

5.	De school monitort de veiligheid en het welbevinden minstens één keer per jaar met een gestandaardiseerd instrument <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
6.	Wij bespreken de sociaal-emotionele ontwikkeling van de groep als geheel <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
7.	Wij bespreken de sociaal-emotionele ontwikkeling van de individuele leerling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
8.	De school treft maatregelen om de situatie te verbeteren als de uitkomsten van de monitoring daartoe aanleiding geven <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
9.	Wij ontwikkelen indien nodig een HP of een OPP als dat nodig is <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
10.	De school zorgt voor de sociale, fysieke en psychische veiligheid van de leerlingen op school gedurende de schooldag <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
11.	De school zorgt ervoor dat de sociale, fysieke en psychische veiligheid niet door handelingen van anderen wordt aangetast <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
12.	De school heeft veiligheidsbeleid beschreven dat bestaat uit een samenhangende set van maatregelen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
13.	Het veiligheidsbeleid is gericht op het voorkomen, afhandelen, registreren en evalueren van incidenten <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
14.	De school voert het beschreven veiligheidsbeleid daadwerkelijk uit <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
15.	De school voorkomt -zo veel mogelijk- (digitaal) pesten, agressie en geweld in elke vorm <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
16.	De school treedt zo nodig snel en adequaat op als er sprake is van (digitaal) pesten, agressie en geweld <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
17.	De school treedt zo nodig snel en adequaat op bij uitingen die strijdig zijn met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals discriminatie en onverdraagzaamheid <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
18.	De school heeft een persoon aangesteld die aanspreekpunt is voor ouders en leerlingen in geval van pesten <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
19.	De persoon die het aanspreekpunt is, coördineert het beleid tegen pesten <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
20.	De school hanteert de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
21.	De school komt de plichten na m.b.t. het melden, overleggen en aangifte doen van zedenmisdrijven <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

Bijlagen

1. sociale veiligheid protocol

5.2 Democratisch burgerschap

Wij verbinden de term ‘democratisch burgerschap’ met twee zaken: het gaat om:

- kennis van
- betrokkenheid bij de democratie.

Ons onderwijs moet ervoor zorgen dat onze leerlingen als volwaardige burgers aan de samenleving kunnen deelnemen. Dat vraagt allereerst om bepaalde omgangs- en communicatievormen. In dat kader leren we onze leerlingen om te overleggen (te polderen), te discussiëren, te debatteren en te argumenteren. We ontwikkelen empathisch vermogen, een kritische houding, oplossend vermogen en een respectvolle omgang ten aanzien van anderen en andersdenkenden. We geloven dat de maatschappij (de democratie) alleen naar behoren kan functioneren bij de gratie van mondige, goed geïnformeerde en zelfstandig denkende burgers.

In de concept-kerndoelen worden de zes concept-kerndoelen beschreven. De kerndoelen Democratische waarden (kerndoel 3) en Democratische betrokkenheid (kerndoel 5) kunnen gekoppeld worden aan democratisch burgerschap. Onze leerlingen leren hoe zij hun handelen kunnen verbinden aan democratische waarden en hoe zij democratisch handelen kunnen verbinden aan dagelijkse situaties.

Op onze school hebben we vastgesteld welke maatschappelijke competenties we van belang vinden (zie hoofdstuk 4). Om deze competenties eigen te maken, functioneert onze school als een oefenplaats voor democratisch burgerschap (zie het Onderzoekskader 2021/2023). We zorgen voor een veilig en inclusief schoolklimaat waarin we onze leerlingen laten oefenen in relatie tot de basiswaarden en de door ons vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties. Het democratisch burgerschap wordt bij uitstek geoefend in ons curriculum, tijdens de groepsvergaderingen en de bijeenkomsten van de leerlingenraad.

Onze school richt zich ten aanzien van democratisch burgerschap niet alleen op vaardigheden en attitudes, maar ook op kennis. We vinden dat een gebrek aan kennis de democratie ondermijnt. Onze leerlingen moeten weten hoe ons politieke bestel functioneert en wat de belangrijkste aspecten zijn van een gezonde democratie.

Kenmerkend voor onze school is (zie kwaliteitsindicatoren):

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke competenties ontwikkeld worden <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	Op onze school zorgen we voor het oefenen van de vastgestelde maatschappelijke competenties <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
3.	De leraren organiseren wekelijks een groepsvergadering <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
4.	Onze school beschikt over een leerlingenraad <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
5.	Op onze school brengen we kennis aan met betrekking tot het begrip democratie <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
6.	Op onze school brengen we kennis aan ten aanzien van politiek <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

5.3 Participatief burgerschap

Een belangrijk element van burgerschap is participatie. We leren onze leerlingen om actief betrokken te zijn op de samenleving, om mee te doen. Het is ons inziens belangrijk dat onze leerlingen participeren in andere organisaties, andere verbanden en andere gemeenschappen. Onze school is immers niet de enige plaats waar onze leerlingen waarden en normen meekrijgen. We voeden onze leerling samen met anderen op: it takes a whole village to raise a child! Om die reden zorgen de

leraren dat ze hun leerlingen kennen, dat ze weten in welke 'clubjes' ze actief zijn. We stimuleren onze leerlingen om actief te zijn of te worden in clubverband. In dat kader bieden we onze leerlingen bijvoorbeeld een scala van mogelijkheden aan om kennis te maken met een sportvereniging of deel te nemen aan culturele activiteiten.

In de concept-kerndoelen worden de zes concept-kerndoelen beschreven. Het vierde kerndoel is Maatschappelijke betrokkenheid. De doelzin luidt: de leerlingen verkennen verschillende mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving. Wij vinden het (ook) belangrijk dat onze leerlingen een bijdrage leveren aan de samenleving, dat zij oriënteren op maatschappelijke initiatieven, bewegingen en organisaties.

In onze lessen geven we aanzetten tot gemeenschapszin, leren we ze om betrokken te zijn op de omgeving en daarvoor ook verantwoordelijkheid te nemen. We vinden het principe 'heitje voor een karweitje' belangrijk. Iets belangeloos voor anderen doen, iets voor anderen doen zonder dat daar direct een tegenprestatie tegenover staat. Dit principe wordt al geoefend in de groepen, omdat we de leerlingen elkaar laten helpen bij hun werk. De leerlingen zorgen er samen voor dat het klaslokaal en de gang een verzorgde indruk maken. En groter: jaarlijks denken de groepen na over wat zij kunnen doen voor de directe omgeving van de school en/of voor de mensen in het dorp. De kernvraag is steeds: hoe zorgen wij samen voor leefbare klas, een leefbare omgeving, een leefbaar dorp, etc. Hoe zorgen wij voor een omgeving waarin we samen met anderen (met een diversiteit aan culturen) met plezier kunnen werken, wonen en leven?

Onze leerlingen ervaren niet direct in ons dorp de diversiteit aan culturen, maar wel indirect via de media. Dus de bovengenoemde kernvraag blijft en is ook belangrijk voor de kinderen op deze school in dit dorp.

Kenmerkend voor onze school is:

We hanteren de waarden die ons Christelijk onderwijs typeren.

Hierbij staan algemene menselijke waarden zoals gemeenschapszin, respect en compassie centraal. Deze worden niet opgelegd, maar als basisgevoelens in de lessen en in de omgang met elkaar bewust gewekt.

Het begrippenkader van het nieuwe curriculum van Burgerschap: Vrijheid, Gelijkheid en Solidariteit sluit hier goed op aan:

- Vrijheid
- Waarden: vrijheid, autonomie, privacy, lichamelijke integriteit
- Gelijkheid
- Waarden: gelijkwaardigheid, menselijke waardigheid, diversiteit, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid
- Solidariteit
- Waarden: participatie, verantwoordelijkheid, empathie, integriteit, gehoorzaamheid

Kwaliteitsindicatoren	
1.	De leraren zorgen ervoor dat ze de leerlingen kennen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	De leraren zorgen ervoor dat ze weten wat hun leerlingen bezighoudt buiten school en wat hun interesses zijn <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
3.	De school stimuleert de leerlingen om 'mee te doen' <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
4.	De school stimuleert de leerlingen om zich (samen met anderen) in te zetten voor anderen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
5.	De school stimuleert de leerlingen om oog te hebben voor de leefbaarheid van de leefomgeving <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
6.	De leerlingen van de school zetten zich in voor medeleerlingen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
7.	De leerlingen van de school zetten zich in voor anderen, los van de school <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

5.4 Digitaal burgerschap

Onze leerlingen maken niet alleen deel uit van onze maatschappij, maar ook van onze digitale maatschappij. En het laatste vraagt om effectief burgerschap. Dit aspect van burgerschap speelt met name een rol bij het gebruik van sociale media. Digitaal burgerschap betekent dat leerlingen bewust en verantwoord met sociale media leren omgaan. Ook bij het gebruik van internet, mobiele telefoon en andere media dienen zij een goede, verantwoordelijke burger te zijn.

De website www.curriculum.nu wijst op de relatie burgerschap en digitale geletterdheid. Eén van de tien bouwstenen is digitaal samenleven. Kennisnet verdeelt digitale geletterdheid in vier onderdelen:

1. Informatie en verwerking
2. ICT-basisvaardigheden
3. Computational thinking
4. Mediawijsheid

In het kader van dit beleidsstuk gaat het ons m.n. om burgerschap en mediawijsheid. Op de website www.curriculum.nu staat de volgende toelichting: in de onderbouw van het primair onderwijs beginnen leerlingen verschillende mediabronnen te gebruiken en ontdekken ze dat deze niet voor iedereen even toegankelijk zijn. Hiermee communiceren ze met anderen en zoeken en/of ontvangen ze informatie. Mediagebruik zal veelal spontaan en spelenderwijs plaats vinden, al dan niet op initiatief van de school. Gezien de complexiteit hiervan is de rol van volwassenen hierbij van groot belang. In de bovenbouw van het primair onderwijs krijgen leerlingen meer inzicht in het eigen mediagebruik en ontwikkelen ze een kritische houding ten opzichte van bronnen en informatie. Het bewustzijn van de wijze waarop media invloed hebben op beeldvorming, waarheidsvinding en identiteit neemt toe. Leerlingen leren gevaren van mediagebruik te herkennen voor zichzelf en voor anderen en daarnaar te handelen: bepaalde media-uitingen vermijden of bij twijfel een volwassene inschakelen.

Primair vraagt digitaal burgerschap om kennis en kunde. We moeten onze leerlingen laten kennismaken met en gebruik laten maken van nieuwe technologieën. En tegelijkertijd moeten we aandacht besteden aan bijpassend gedrag. Oftewel: wat kun je met sociale media? Hoe kun je die effectief inzetten? En hoe maak je op een correcte manier gebruik van deze (nieuwe) media? Een relatief nieuw element is de omgang met fake-news en de stortvloed aan meningen die je aantreft op het Internet en diverse sociale media. Op onze school vinden we het belangrijk om onze leerlingen te ontwikkelen tot kritische burgers, tot burgers die voortdurend afwegen wat past bij hun eigen ideeën en die informatie met voldoende distantie kunnen analyseren.

Kenmerkend voor onze school is:

Onze leerlingen leren vanuit eigen idealen, waarden en normen te functioneren in een pluriforme, democratische samenleving en ontwikkelen het vermogen om aan deze samenleving een bijdrage te willen leveren

Leerlingen leren dat:

- Verschillende vormen van (media)boodschappen te (her)kennen
- Verschillende functies, primaire doelstellingen en de reikwijdte van media te herkennen
- Hun eigen mediagebruik te onderzoeken
- Over de invloed van mediaboodschappen op hun leefwereld.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Wij leren onze leerlingen om te gaan met sociale media (omgang vormen en afspraken) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
2.	Wij leren onze leerlingen omgangsregels voor sociale media <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
3.	Wij leren onze leerlingen zorg te dragen voor de eigen digitale veiligheid <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>
4.	Wij leren onze leerlingen kritisch te zijn m.b.t. digitale informatie <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid [2021]</i>

5.5 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit

Het thema Identiteit richt zich bij ons op school op twee te onderscheiden zaken. In de eerste plaats is het van belang dat we onze leerlingen kennis meegeven van, en respect voor een diversiteit aan levensbeschouwingen en opvattingen. Identiteit en diversiteit zijn wat ons betreft gekoppelde begrippen. Onze leerlingen moeten kennis hebben van, en respect voor sociale, culturele, etnische en levensbeschouwelijke verschillen. In de Nederlandse grondwet komt diversiteit terug in artikel 1: Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan. Bij het thema Identiteit spelen de basiswaarden een belangrijke rol: vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, afwijzen van onverdraagzaamheid, afwijzen van discriminatie. Met het leren omgaan met culturele diversiteit wordt meer specifiek bedoeld dat 'leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten'. Deze specificatie is sinds 2006 verankerd in de wet op het primair en voortgezet onderwijs.

In de tweede plaats betrekken wij het begrip Identiteit op de persoonlijke identiteit, op persoonsvorming. Het gaat daarbij om het ontdekken en ontwikkelen van de eigen persoon en persoonlijke opvattingen. Centraal staat daarbij de vragen: wie ben ik, en wat vind ik? Wij vinden het van groot belang dat onze leerlingen stevig in hun schoenen staan, dat ze duidelijke (eigen) mening hebben en dat ze ook staan voor die mening. Bij dit aspect van burgerschap gaat het bijvoorbeeld om zaken als gezondheid (gezond leven), de kijk op maatschappelijke vraagstukken en seksualiteit. In 2012 is het respecteren van diversiteit waaronder seksuele diversiteit expliciet opgenomen in de kerndoelen.

In de concept-kerndoelen worden de zes concept-kerndoelen beschreven. Het tweede kerndoel is Diversiteit. We leren onze leerlingen respectvol (vanuit kennis over een diverse samenleving) te handelen. We geven ze kennis mee over geloofs- en levensovertuigingen, politieke voorkeuren, afkomst, gender en seksuele oriëntaties. We zorgen ervoor, dat ze racisme, discriminatie en het gebruik van stereotyperingen herkennen en erop reageren, en we leren ze om rekening te houden met ervaringen en perspectieven van anderen.

Kenmerkend voor burgerschapsonderwijs voor De Wegwijzer is dat de school fungeert als een oefenplaats. Om betekenis te geven aan de wereld om hen heen en aan hun eigen rol daarin, moeten leerlingen zich bewust worden van wie ze zijn of willen worden en hoe ze zich tot een ander verhouden. Leerlingen krijgen ruimte om te werken aan vaardigheden zoals communiceren, samenwerken en deelnemen aan besluitvormingsprocessen; het onderzoeken en zelf formuleren van

opvattingen en houdingen en het reflecteren daarop; kritisch en creatief denken, het ontwikkelen van empathische vermogens en redeneren en argumenteren. Dit alles wordt aangestuurd vanuit onze Christelijke identiteit met haar missie en visie, zie schoolplan.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school besteden we aandacht aan de wereldgodsdiensten (Blink, Kwink en kind op maandag) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	Op onze school besteden we aandacht aan diversiteit (een goede klasgenoot, kanjerpetten) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
3.	Op onze school besteden we aandacht aan een diversiteit van levensovertuigingen vanuit de verschillende methoden (Kind op maandag, Blink, kanjer, Kwink, SamSam, Nieuwsbegrip) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
4.	Op onze school besteden we aandacht aan het ontwikkelen van een mening (leren luisteren, spreken en afspraken maken en debatteren elke vrijdag) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
5.	Op onze school besteden we aandacht aan gezond gedrag (sociale emotionele vorming, Kanjermethode) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
6.	Op onze school besteden we aandacht aan gezonde voeding (Blink) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
7.	Op onze school besteden we aandacht aan seksuele voorlichting (Blink) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

5.6 Maatschappelijke thema's

Ons vijfde doel luidt: we zorgen voor kennis en een attitude (kritische zin) m.b.t. actuele, maatschappelijke thema's. Onze leerlingen kunnen een standpunt innemen en hun mening over maatschappelijke thema's effectief verwoorden. Dit doel hangt samen met het thema Identiteit (doel vier) en is afgeleid van de bouwsteen Burgerschap op de website www.curriculum.nu

Op de website staat: burgerschapsonderwijs daagt leerlingen ook uit om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwerelden en de grotere (mondiale) maatschappelijke vraagstukken. Het gaat bijvoorbeeld om globalisering, duurzaamheid en technologie. Leerlingen leren kritisch na te denken en te reflecteren op complexe, vaak ethisch geladen vraagstukken. Door het ontdekken van mogelijkheden om zelf iets te doen aan deze vraagstukken, ontwikkelen leerlingen een actieve houding. Zij leren in gesprek te gaan met anderen en elkaars standpunten te bevragen. Zo ontwikkelen zij hun eigen opvattingen.

In de concept-kerndoelen worden de zes concept-kerndoelen beschreven. Het zesde en laatste kerndoel is Maatschappelijke vraagstukken. We leren onze leerlingen uiting te geven aan hun mening, hun opvatting(en) en hun idealen te geven ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken. En daar ook naar te handelen.

Op onze school besteden we in ons lesprogramma expliciet aandacht aan maatschappelijke thema's. Iedere groep krijgt een aantal keren per jaar een les waarbij zo'n thema centraal staat. De thema's die aan bod komen worden jaarlijks vastgesteld in een plenaire vergadering. Voorwaardelijk is dat de vastgestelde thema's besproken kunnen worden vanuit meerdere perspectieven. Daardoor leren onze leerlingen een standpunt te verwoorden en in te nemen.

Kenmerkend voor onze school is: dat we aansluiten bij de beleef en ontwikkelingsfasen van de leerlingen. Van waaruit we respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden aan de orde brengen. Zo is de bibliotheek op school daartoe

uitgebreid.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school bieden we de leerlingen ieder jaar een aantal maatschappelijke thema's aan (periode onderwijs en dat wat actueel is) <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	De thema's worden vastgesteld door het lerarenteam in de 1e plenaire vergadering van het schooljaar <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
3.	De keuze van de thema's wordt gedeeld met ouders in de nieuwsbrief/Parro <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
4.	De keuze van de thema's wordt beschreven in de nieuwsbrief/parro <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
5.	De keuze van de thema's worden besproken met de leerlingraad <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

5.7 Algemene en culturele ontwikkeling

Wij vinden de algemene ontwikkeling van onze leerlingen van belang voor het goed functioneren in de samenleving. Algemene ontwikkeling is wat ons betreft van veel zaken genoeg weten (basiskennis) om een normaal, alledaags gesprek te kunnen voeren of een normale, alledaagse tekst te kunnen begrijpen. Er bestaat geen canon Algemene ontwikkeling en daarom moeten we zelf vaststellen wat we onze leerlingen willen meegeven in het kader van hun algemene ontwikkeling.

Wij zien algemene ontwikkeling ook in het kader van de zogenaamde brede ontwikkeling. Daarbij gaat het er om dat de leerlingen zich ontwikkelen tot competente personen, tot personen die kunnen denken, kunnen (in)voelen en situationeel kunnen handelen. Ten aanzien van de brede ontwikkeling onderscheiden we het cognitieve, het creatieve, het sociaal-emotionele, het zintuiglijke en het motorische. Deze aspecten hangen met elkaar samen en ze beïnvloeden elkaar wederzijds.

Een belangrijk aspect m.b.t. de algemene (brede) ontwikkeling van onze leerlingen vinden wij de meer algemene culturele en creatieve ontwikkeling. En dat wel in de meest brede zin van het woord. Wij vinden het belangrijk dat onze leerlingen beschikken over basiskennis met betrekking tot de literatuur, poëzie, beeldende kunst, schilderkunst, muziek, dans etc. Daarom hebben we zelf een school-canon vastgesteld: de leraren weten wat er per leerjaar minstens aan bod moet komen.

Kenmerkend voor onze school is dat de mensontwikkeling onze pedagogische opdracht is:

Steiner schreef: "**Alles op zijn tijd**"

De vraag is niet

Wat de mens moet kunnen en weten

Teneinde zich in de bestaande sociale orde te kunnen inpassen, maar wel

Wat er in de aanleg van de mens aanwezig is

En in hem ontwikkeld kan worden. Dan wordt het mogelijk dat de opgroeiende generatie

Aan de maatschappij steeds nieuwe krachten aanreikt. Dan zal in de samenleving steeds datgene

Tot ontwikkeling kunnen komen, Wat de er binnentredende generatie van mensen in zich draagt.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school besteden we gericht aandacht aan de algemene ontwikkeling van de leerlingen
2.	Op onze school besteden we gericht aandacht aan culturele ontwikkeling
3.	Op onze school is de culturele ontwikkeling terug te zien in rituelen (dag, week en jaar ritme) en jaarfeesten

5.8 Internationalisering

Het onderwijs hoort de leerlingen voor te bereiden op een wereldwijd gerichte samenleving. Daarom willen wij op onze school in de bovenbouw ook aandacht besteden aan lokaal in relatie tot internationalisering. Dit thema wordt in de bovenbouw (groep 5 t/m 8) nadrukkelijk gekoppeld aan de context van de belevingswereld en ontwikkelingsfasen van leerlingen (met daarbij de Maatschappelijke vraagstukken, denk bijvoorbeeld aan Nieuwsbegrip en de wekelijkse debatten). Bij dit thema wordt standaard omgezien naar de internationale context van het vraagstuk.

Op onze school vinden we Engels een basisvak. In de onderbouw (klassen 1 t/m 6) ligt het accent op zingen in het Engels, zo brengen we de leerling in contact met de Engelse taal (vreemde talen). We geven in groep 7 en 8 wekelijks 30 minuten les in de Engelse taal en cultuur.

Kenmerkend voor onze school is: dat de leerlijn Engels een doorlopende leerlijn richting het voortgezet onderwijs is. De lessen zijn een voorbereiding op de lessen in het voortgezet onderwijs. Onze methode hierbij is Stepping up (Stepping Stones) van Egrammatica

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school geven we Engels in groep 7 en 8 <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>
2.	Op onze school is internationalisering een vast onderdeel bij Maatschappelijke vraagstukken <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard 1 - Burgerschap</i>

6 Ons aanbod en onze aanpak

6.1 Ons schoolcurriculum

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen zoals, Blink, Kanjerlessen, Kind op maandag, Nieuwsbegrip, SamSam, Jeugdjournaal, verkiezingen, kinderraad enz.. Omdat wij burgerschapsonderwijs als een kerntaak (en kernvak) zien, kiezen we daarnaast (en vooral) voor een longitudinale, planmatige en gestructureerde aanpak met een doorgaande lijn voor de methode "Kwink en Blink". De wet introduceert wat dat betreft de begrippen: doelgericht, samenhangend en herkenbaar. Die termen vormen ons uitgangspunt van denken.

De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen komt iedere week een half uur (onderbouw) of drie kwartier (bovenbouw) aan de orde door het gebruik van de Kanjermethode. Op die manier willen we ook aandacht besteden aan de andere aspecten van burgerschap.

Qua structuur zien de grote opdrachten vanuit de basiswaarden er als volgt uit vanuit de basiswaarden:

1. Vrijheid van meningsuiting
2. Gelijkwaardigheid
3. Begrip voor anderen
4. Verdraagzaamheid [tolerantie]
5. Afwijzen van onverdraagzaamheid
6. Afwijzen van discriminatie
7. Autonomie
8. Verantwoordelijkheidsbesef

Ons onderwijs bevordert zo actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij ons onderwijs zich ook herkenbaar richt op:

1. Het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school
2. Het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
3. Het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, h

Inrichting van onze methode:

Bovenbouw

Digibord **Startpagina**

WEBSITE

Onderbouw **kies je les**

Middenbouw **kies je les**

Bovenbouw **kies je les**

Meer informatie

↓

14. veiligheid	7. vooroordelen en racisme
13. genderdiversiteit	6. van huis uit
12. rechtspraak	5. verantwoordelijkheid voor je leefom...
11. technologisch burgerschap	4. mediawijs
10. gedwongen migratie	3. gelijke behandeling
9. mediawijs	2. onze democratische rechtstaat
8. verkiezingen	1. mensenrechten zijn nodig

Curriculum.nu

Middenbouw

Digibord Startpagina

Onderbouw
kies je les

Middenbouw
kies je les
↓

Bovenbouw
kies je les

Meer informatie

Aanpakking
Keurk voor ZEL

14. veiligheid	7. racisme
13. genderdiversiteit	6. bij ons thuis
12. rechtspraak	5. een schone leefomgeving
11. technologisch burgerschap	4. mensenrechten, altijd en overal
10. een plek voor iedereen	3. iedereen is anders en gelijkwaardig
9. mediawijsheid	2. wie heeft het hier voor het zeggen?
8. verkiezingen	1. regels en rechten

Onderbouw

Digibord Startpagina

Onderbouw
kies je les
↓

Middenbouw
kies je les

Bovenbouw
kies je les

14. veiligheid	7. racisme
13. gender	6. het gezin
12. politie en rechten	5. houd het schoon!
11. technologisch burgerschap	4. iedereen naar school
10. hoe groot is jouw wereld?	3. anders zijn, hetzelfde mogen
9. mediawijsheid	2. wie is de baas?
8. verkiezingen	1. hulp nodig?

Alle lessen zijn op deze manier opgebouwd. Op deze wijze garanderen we een systematische (intentionele - doelgerichte) aanpak van burgerschap en een ononderbroken ontwikkeling van de leerlingen.

	Onderbouw	Middenbouw	bovenbouw
Les 1	Hulp nodig	Regels en rechten	Mensenrechten zijn nodig
Les 2	Wie is de baas?	Wie heeft het hier voor het zeggen	Onze democratische rechtstaat
Les 3	Anders zijn, hetzelfde mogen	Iedereen is anders en gelijkwaardig	Gelijke behandeling
Les 4	Iedereen naar school	Mensenrechten, altijd en overal	Mediawijs
Les 5	Houd het schoon	Een schone leefomgeving	Verantwoordelijkheid voor je leefomgeving
Les 6	Het gezin	Bij ons thuis	Van huis uit
Les 7	Racisme	Racisme	Vooroordelen en racisme
Les 8	Je zegje doen (verkiezingen)	Je mening wordt gehoord (verkiezingen)	Jouw stem telt mee (verkiezingen)
Les 9	Mediawijsheid	Mediawijsheid	Mediawijs
Les 10	Hoe groot is jouw wereld?	Een plek voor iedereen	Gedwongen migratie
Les 11	Technologisch burgerschap	Technologisch burgerschap	Technologisch burgerschap
Les 12	Politie en rechten	Rechtspraak	Rechtspraak
Les 13	Gender	Genderdiversiteit	Genderdiversiteit
Les 14	Veiligheid	Veiligheid	Veiligheid

extra lessen en thema's groep 1-8

Onze school heeft n.a.v. de verschillende methoden vastgesteld wanneer welk doel aan bod komt. Het is aan de leraren (de professionals) om invulling te geven aan de vastgestelde doelen. Zij weten als geen ander wat hun leerlingen nodig hebben, wat aansluit bij hun belevingswereld en wat er speelt en leeft m.b.t. actuele ontwikkelingen en wat er relevant is. De leraren zetten naast "Kwink" (zie bijlage 1 en beeld voor groep 1-8), methodes, middelen en materialen in om de leerdoelen te realiseren en te oefenen. Zij zorgen voor werkvormen die passen bij de (ontwikkelingsfase) van de leerlingen en zorgen voor actieve betrokkenheid. Tenslotte zorgen zij voor oefensituaties (trainingen) gericht op de basiswaarden van de democratische rechtstaat en gericht op de ontwikkeling van de vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties. De leraren van onze school gebruiken de Kanjermethode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (groep 1 t/m 8), (zie bijlage 2 en 3). Voor de zaakvakken (groep 1-8) gebruiken we Blink. Blink volgen we vakgericht iedere week met daarin verwerkt de doelen van Burgerschap /blink.nl/blink-wereld/wp-content/uploads/sites/7/2023/12/Blink-Wereld-vakgericht-burgerschapsdoelen.pdf (zie bijlage 4). Voor Godsdienst gebruiken we kind op maandag voor groep 1/8 (bijlage 5). Voor studievoordigheden gebruiken we Blits (5-8), daarbij wordt de digitale geletterdheid getraind door kritisch, veilig en sociaal om te gaan met sociale media. Ook in Snappet (groep 5-8) worden wekelijks doelen klaargezet voor Burgerschap. Tot slot, we hebben een abonnement op Samsam voor groep 5-8. Samsam is een lesmethode die bestaat uit lessen burgerschap en het magazine. Kinderen leren met Samsam over verschillende culturen, landen, identiteitsvormen en duurzaamheid. Met de lesopdrachten leren ze vaardigheden zoals kritisch denken, verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen omgeving, verplaatsen in een ander, discussiëren en zoeken naar verbindingen. Met al deze methoden en in andere vakgebieden komt burgerschap in vele activiteiten en lessen voor, zoals hieronder genoemd per doel/bouwsteen. De leerlingen worden als het ware ondergedompeld in Burgerschap de hele week door en alle domeinen(doelen) komen in ruime mate aan bod:

Vrijheid en gelijkheid :

Groep 1 t/m 4: De gouden weken-> Structureel/dagelijks, Lessen sociaal emotionele ontwikkeling, Incidenteel op een dag zelf wanneer er zich iets voordoet, Kanjertraining, Kind op Maandag.

Groep 5 t/m 8: Jeugdjournaal, Kind op Maandag, Kanjertraining, 4 en 5 mei herdenking (Anne Frank Krant), Klokhuis, Burgerschap op Snappet, Nieuwsbegrip, Samsam, Blink en Blits.

Macht en inspraak:

Groep 1 t/m 4: Gedurende een schooldag, de leefwereld van een basisschoolkind wordt steeds groter. Ze leren dat er op andere plekken en andere groepen andere regels en afspraken kunnen gelden dan thuis, verkeerslessen, themalessen (bv. beroepen),Themalessen b.v verkeer, beroepen, andere regels die passend zijn bij het vak (bv. bij een vakleerkracht), Huisje boompje beestje, Koekeloere, bespreking

van feestdagen, Kind op maandag, Kanjertraining.

Groep 5 t/m 8: Rondom verkiezingen -> uitleg van de verkiezingen -> nationaal en internationaal, Geschiedenis -> wereldoorlogen, 4 en 5 mei herdenking (Anne Frank Krant)', Kanjertraining -> klassenafspraken, Pleinspelen, Samsam, Jeugdjournaal & klokhuis, Burgerschap op Snappet', Nieuwsbegrip, Samsam, Wereldoriënterende vakken (Blink), Verkeer (handhaving van regels)

Democratische cultuur:

Groep 1 t/m 4: Afspraken en groepsregels samen maken en bespreken, samen problemen oplossen en besluiten nemen, Duo lezen, Werken met gemengde groepen, Kringgesprek, groepswerken maken, samen spelen in de hoeken, groepsdoorbrekend werken bij projecten, Kind op maandag, Kanjertraining, lentekriebels

Groep 5 t/m 8: Kind op maandag, Jeugdjournaal (stellingen) & Klokhuis, Kanjertraining, Burgerschap op Snappet, Nieuwsbegrip, Lentekriebels, Wereldoriënterende vakken (Blink), Taalmethoden, Prinsjesdag in groep 8, Kind op maandag, Samsam, Gouden Weken, Ervaringen bij vrije situaties.

Identiteit :

Groep 1 t/m 4: Kind op maandag vieringen Christelijke feestdagen, thema 'Dit ben ik', vertellen over jezelf van baby tot nu (Dorr), Kind op maandag, Kanjertraining, coöperatieve werkvormen, energizers, lesevaluaties, Geschiedenis, talentontwikkeling, Lentekriebels, verjaardagen vieren,

Groep 5 t/m 8: Kind op maandag, Jeugdjournaal & klokhuis, Kanjertraining, Burgerschap op Snappet, Nieuwsbegrip, Lentekriebels, Wereldoriënterende vakken (Blink, blits), Kind- gesprekken, Gym (eigen grenzen), Drama, Samsam, Kringgesprekken, Individuele ondersteuning door onderwijsassistent, week van de mediawijsheid, levensbeschouwing, diversiteit

Diversiteit:

Groep 1 t/m 4: Kind op maandag, iets maken voor een ander b.v bij Valentijn, aandacht hebben voor elkaar; kaartje bij ziekte, geboorte, verjaardag opa en oma', prentenboeken, Huisje boompje beestje, Koekeloere, Kanjertraining, vieringen/feesten, Lentekriebels

Groep 5 t/m 8: Jeugdjournaal & Klokhuis, Kind op maandag, Samsam, Kanjertraining, Burgerschap op Snappet, Nieuwsbegrip en zo maar een Tekst, Kriebels in je buik (specifiek JS), Wereldoriënterende vakken Blink. Kind- gesprekken, gym (eigen grenzen), drama, Kringgesprekken, individuele ondersteuning door onderwijsassistent, Kanjertraining, vrij spel,

Solidariteit:

Groep 1 t/m 4: Kanjertraining, Kind op maandag, Gouden weken, dagelijkse omgang met elkaar= hoe los je ruzies op. Ter plekke uitpraten, problemen oplossen. Zodra we iets merken aan pestgedrag regeren we hier meteen op.

Groep 5 t/m 8: Jeugdjournaal & Klokhuis, Kind op maandag, Samsam, Kanjertraining, Burgerschap op Snappet, Nieuwsbegrip en zo maar een Tekst, Kriebels in je buik (specifiek JS), Wereldoriënterende vakken (Blink), kringgesprekken en kind-gesprekken, coöperatieve werkvormen, -Goed doel, Kinderpostzegels (goede doelen), elkaar helpen zonder eigen belang, omzien naar elkaar, kerkschooldienst met een thema en een goed doel.

Digitaal samenleven:

Groep 1 t/m 4: Educatieve programma's, Kind op maandag, school TV, Koekeloere, Huisje Boompje Beestje, etc.

Groep 5 t/m 8: Week van de mediawijsheid, Kind op maandag, Samsam, Jeugdjournaal & Klokhuis, Kanjertraining, Burgerschap op Snappet, Nieuwsbegrip, Kriebels in je buik (specifiek JS), Wereldoriënterende vakken Blink, Blits, werkstukken en presentatie, regels rondom gebruik van de iPad en "dedagvanvandaag.nl".

Duurzaamheid:

Groep 1 t/m 4: Huisje boompje beestje, Kind op maandag, Koekeloere, Groen doen, Technolab, projecten, water tappunt op plein (specifiek KWS), afval scheiden, educatieve programma's.

Groep 5 t/m 8: Kind op maandag, Samsam, Kanjertraining, Jeugdjournaal & Klokhuis, Wereldoriënterende vakken (Blink en Blits), Nieuwsbegrip, Natuuronderwijs, projecten.

Globalisering:

Groep 1 t/m 4: Taal, Kind op maandag, , Actie Schoenmaatjes, Goede Doelen acties, Samsam.

Groep 5 t/m 8: Wereldoriënterende vakken (Blink),Nieuwsbegrip, Groen Doen, Internationaal afvalproject (specifiek JS), Jeugdjournaal en Klokhuis, Kind op maandag, Samsam, Nieuws van de dag.

Technologisch burgerschap:

Groep 1 t/m 4: In aanraking brengen met digibord b.v een kind heeft het over een onderwerp.....dit onderwerp opzoeken op het digibord, Functioneel opzoeken van onderwerpen, waarden en normen aangeven. Wat past bij welke leeftijd? Regels en afspraken maken. Bee-Bot, Ipad, Osmo, Kiene klanken en cijfers, Springlab. Leerlingen elkaar de vaardigheden laten uitleggen.

Groep 5 t/m 8: Technolab, Nieuwsbegrip, Kennis en vaardigheid van digitale apparaten (Ipad), Workshops "van ateliermaakmee", programmeren, talentenworkshops, regels rondom gebruik van de Ipad, Geschiedenis -> tijdvak van nu, Nieuws van de dag.

Denk- en handelwijzen:

Groep 1 t/m 4: Kringgesprek, leergesprek, sociaal emotioneel leren, respectvol met elkaar omgaan, geïntegreerd in de omgang en tijdens de lessen, Kind op maandag, Kanjertraining, Kriebels in je buik (specifiek JS).

Groep 5 t/m 8: Kring of klasgesprekken, Taalmethode, Kanjertraining, Kind op maandag (Godsdienstlessen), Samsam, Nieuwsbegrip en Zo maar een Tekst, Kriebels in je buik (specifiek JS), Wereldoriënterende vakken (tijdzaken & wereldzaken), Kind- gesprekken, Individuele ondersteuning bij de onderwijsassistent, Taal op maat, weektaak. De leraren sluiten bij het ontwikkelen van de activiteiten en lessen aan bij de kenmerken van hun leerlingen, de leefwereld en de actualiteit.

groep 5 t/m 8	Activiteiten/thema's/bronnen	omschrijving en doelen
7-8	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingenraad • Debatteren • Voorleeswedstrijden • Klassengesprekken • Themalessen (Blink) • Themalessen (Kanjermethode) 	
7-8	<ul style="list-style-type: none"> • Themalessen (Kind op maandag) • Themalessen (Nieuwsbegrip) • Themalessen (SamSam) • Bezoek aan de democratiefabriek • Vakles Engels • Blits (vakles ict, diditale geletterdheid en mediawijsheid) • Toneel • Seksuele voorlichting, lentekriebels • Gym clinics • Klassenuitjes natuur, kunst en cultuur, Westerbork enz. • Schoonmaak omgeving school • Duurzaamheid (tuinbouw, afval scheiden) 	

Toevoeging aan het aanbod (eventuele acties):

Onderstaande punten zijn suggesties om toe te kunnen voegen aan het aanbod en de schoolontwikkeling

Groep 1 t/m 4:

- Filosoferen en debatteren
- Verdieping leerkrachten in de social media
- Projectweek Duurzaamheid of projectweek Verschillende culturen
- Als school milieubewuster worden: stimuleren om drinkbekers mee te nemen, geen onnodige plasticzakjes om producten heen, terwijl al het in een bakje zit, zonnepanelen op het dak, op scherm opbrengsten laten zien.
- Incidenteel ouders/verzorgers uitnodigen van kinderen uit verschillende culturen, Culturen betrekken in Talent Ontwikkeling workshops
- Workshops met Ateliermaakmee.nl
- Scholing/workshop voor leerkrachten in technologische omgevingen

Groep 5 t/m 8:

- Project over 'multiculturele samenleving'
- Bewustwording van duurzaamheid creëren door dit te verweven in vakken en projecten.

Inhoud van onze methoden zie onder:

<https://blink.nl/blink-wereld/wp-content/uploads/sites/7/2024/02/Blink-Wereld-vakgericht-burgerschapdoelen-v1.1.pdf>

<https://www.kwinkvoorburgerschap.nl/digibord/de-les/#/2022-2023>

<https://www.curriculum.nu/download/bu/Schematische-weergave-Burgerschap.pdf>

https://www.curriculum.nu/download/bu/Kaartenset-Burgerschap-Curriculum.nu_.pdf

<https://www.kidsweek.nl/samsam/burgerschap/voor-leerkrachten/burgerschap-met-samsam>

Bijlagen

1. Blink wereld vakgericht, burgerschapsdoelen
2. factsheet burgerschap Blink
3. Doelen kanjertraining
4. Doelen Kwink

6.2 Toetsing en afsluiting [Variant-1]

Na ieder blok (Kwink, Blink, Kanjer,) wordt afgesloten met een *Toetsing en afsluiting in de vorm van een portfolio*. Op deze manier worden de onderwerpen die behandeld zijn nog eens herhaald en ziet de leerkracht waar hij nog meer aan kan werken. De vorm met betrekking tot afsluiting en toetsing wordt door de leraar zelf gekozen. De leraar houdt zorgvuldig de resultaten van het burgerschapsonderwijs bij. Per leerling heeft de leraar inzicht in de vorderingen, in de leerresultaten. Hiermee borgen we een relatie tussen toetsing enerzijds en de doelen en de inhouden van ons burgerschapsonderwijs anderzijds.

Daarnaast laten we de leerlingen van groep 5 t/m 8 één keer per jaar de Vragenlijst Burgerschap Leerlingen (WMK) invullen. De uitslagen worden geanalyseerd door de (eigen) leraren die op basis van de data aantoonbaar hun lesaanbod en hun handelen aanpassen. De uitslagen worden met de leerlingen en de leerlingenraad besproken en voorzien van actiepunten.

Actiepunt	Prioriteit
Onze school bevraagt systematisch d.m.v. een portfolio de leerlingen op burgerschapsvaardigheden	hoog
Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke thema's aan de orde komen in het curriculum	hoog
Onze school zet 1 keer per jaar via WMK de leerlingvragenlijst van burgerschap klaar voor de leerlingen	hoog

6.3 Onze aanpak

Onze school heeft haar visie en de (school)doelen voor *Burgerschap* vastgesteld (zie hoofdstuk 4, *Ons Schoolconcept*). Het is aan de leraren (de professionals) om invulling te geven aan de vastgestelde kern- en schooldoelen. Zij weten als geen ander wat hun leerlingen nodig hebben, wat aansluit bij hun belevingswereld en wat er speelt en leeft m.b.t. actuele ontwikkelingen en wat er relevant is. De leraren zetten methodes, middelen en materialen in om de leerdoelen te realiseren. Zij zorgen voor werkvormen die passen bij de (ontwikkelingsfase van de) leerlingen en zij zorgen voor actieve betrokkenheid. En tenslotte zorgen zij voor oefensituaties (trainingen) gericht op de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en gericht op de ontwikkeling van de vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties.

De leraren van onze school gebruiken De Kanjermethode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (groep 1 t/m 8). Deze methode komt wekelijks aanbod. Wij volgen de sociaal-emotionele ontwikkeling met het LOVS "Kanvas".

Hoe wij gestalte geven aan het burgerschapsonderwijs staat beschreven in ons schoolcurriculum.

- Zie hoofdstuk ons aanbod en onze aanpak
- Het gebruik van alleen een methode op zich biedt natuurlijk geen garantie voor een doelmatig en samenhangend curriculum. De methode is zorgvuldig uitgekozen en komt grotendeels overeen met de visie en de doelen van de school (zie ook handleiding). Speelt (actualiteit) er iets op school of in de wereld, waar wij direct op in moeten gaan, dan worden er losse lessen schoolbreed verzorgd over dit onderwerp (meestal sluit Nieuwsbegrip hier ook bij aan). Een voorwaarde voor ons is dat de lessen in de methode aansluiten bij de kenmerken van de leerlingpopulatie. Oftewel: bij aanschaf van methoden willen we dat de kenmerken van de leerlingpopulatie hier bij aansluiten. De methode wordt daarom ook jaarlijks geborgd in één van onze plenaire vergaderingen.

6.4 Methode 1

Op onze school gebruiken wij de Kanjer-methode in de groepen 1-8

Vak	SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING
Methode	De Kanjermethode
Kerdoelen	Zie bijlage
Relatie met onze burgerschapsdoelen	Sociale ontwikkeling
Competenties	Jezelf kennen - Relaties aangaan - Relaties onderhouden - Samenwerken - Vrienden maken
Basiswaarden	Begrip voor anderen - Verdraagzaamheid [tolerantie] - Afwijzen van onverdraagzaamheid - Afwijzen van discriminatie - Autonomie
Aanpak (wijze van gebruik)	Kanjertraining is een gedegen lesmethodiek voor Burgerschap en het aanleren van sociale vaardigheden. Met de Kanjertraining hebben we een duidelijke visie in handen voor kinderen, leerkrachten en ouders, zodat zij zich op een positieve manier weten te handhaven in sociaal stressvolle omstandigheden. Kanjertraining kenmerkt zich door een nauwe samenwerking van ouders met leerkrachten. Onder het motto: wat je meemaakt is interessant, vervelend of naar, maar hoe je ermee omgaat is belangrijker, dat vormt je. We creëren oplossingen waarmee je elkaar en de situatie recht doet. oplossingen die in de toekomst houdbaar zijn. Kernwoorden: vertrouwen, rust, wederzijds respect, sociale redzaamheid, burgerschap, gezond gedrag en duurzaamheid.
Frequentie van gebruik	De Kanjertraining komt in alle groepen vrijwel iedere week aan bod. De lessen duren zo ongeveer 30-40 minuten.
Toetsing en afsluiting (monitoring)	Iedere les wordt afgesloten met een evaluatie. Daarnaast gebruiken we het leerlingvolgsysteem Kanvas om de sociale ontwikkeling van de leerlingen te meten. Op basis van de uitslagen stellen we groeps- en leerlinginterventies vast.

Bijlagen

1. Kerndoelen Kanjertraining

6.5 Methode 2

Op onze school gebruiken wij de methode *Kind op maandag* in de groepen 1-8

Vak	GODSDIENST
Methode	Kind op maandag
Kerdoelen	Zie bijlage
Relatie met onze burgerschapsdoelen	Identiteit, solidariteit en diversiteit; Omgaan met maatschappelijke vraagstukken
Competenties	Jezelf kennen - Discussiëren - Debatteren - Argumenteren - Overtuigen - Positief-kritisch zijn - Integer (moreel) handelen - Tactvol zijn - Informatie verwerken
Basiswaarden	Begrip voor anderen - Verdraagzaamheid [tolerantie] - Verantwoordelijkheidsbesef
Aanpak (wijze van gebruik)	Kind op maandag is een methode voor levensbeschouwing waarin de leefwereld van de leerlingen centraal staat. De kinderen worden uitgedaagd om aan de hand van eigentijdse verhalen en Bijbelverhalen na te denken over levensbeschouwelijke thema's. Kind op maandag biedt dagelijks materiaal waarmee levensbeschouwelijke thema's verkend worden. De methode wordt gebruikt in groep 1 t/m 8.
Frequentie van gebruik	Godsdienst (levensbeschouwing) staat vijf keer per week op ons rooster. Godsdienst wordt een half uur per dag gegeven.
Toetsing en afsluiting (monitoring)	Op vrijdag is er een afsluiting van de week, met een creatieve verwerkingsopdracht om vast te stellen of de lesstof is begrepen en daarbij de doelen gerealiseerd.

Bijlagen

1. kind op maandag en burgerschap

6.6 Methode 3

Op onze school gebruiken wij de methode *Wonderlijk gemaakt* in de groepen (...)

Vak	Zaakvakken
Methode	Blink wereld-> aardrijkskunde, natuur en techniek, geschiedeins
Kerdoelen	Bijlagen leerlijnen
Relatie met onze burgerschapsdoelen	Bijlagen leerlijnen

Basisvaardigheden	<p>schoolbreed thematisch werken aan burgerschap. Met behulp van rijke thema's worden kinderen uitgedaagd om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwereld en grotere maatschappelijke vraagstukken, zoals duurzaamheid, globalisering of technologische ontwikkelingen. Zo doen ze kennis en vaardigheden op én worden ze gestimuleerd om eigen opvattingen te ontwikkelen met een nieuwsgierige en open houding.</p> <p>Bijvoorbeeld: groep1-2: in het thema onze buurt kruipen kleuters in de rol van buurtspeurder en gaan op ontdekkingstocht in de buurt. Ze leren over de bijzondere dingen die ze tegenkomen in de natuur. Ze denken na over wat ze belangrijk vinden aan hun eigen leefomgeving en leren hierbij rekening te houden met anderen.</p> <p>Groep 3-4: In het thema hallo wereld leren de kinderen over verschillende culturen, tradities en gewoontes aan de hand van verjaardagsvieringen, eetgewoontes, begroetingen en spelletjes uit verschillende werelddelen. Ze vergelijken hun eigen thuiscultuur, gewoontes en rituelen met die van een ander.</p> <p>Groep 5-6: in het thema Klimaatkenners leren kinderen over het weer en het klimaat. Ze leren over verschillende klimaten en welke invloed het Nederlandse klimaat heeft op hun dagelijks leven. Ze leren over klimaatverandering en de gevolgen daarvan voor mens, dier en de natuur. Ze onderzoeken en bedenken zelf oplossingen voor een klimaatprobleem en presenteren deze aan anderen.</p> <p>Groep 7-8: In het thema Oorlog en vrede onderzoeken kinderen conflicten van vroeger en nu. Ze leren over basiswaarden van vrijheid, gelijkheid en solidariteit van de democratische rechtstaat en de totstandkoming en handhaving van regels in Nederland en Europa. Vervolgens gaan ze in de Kindervredesraad zelf aan de slag met een maatschappelijk conflict, denken na over betrokken partijen en standpunten en kiezen gezamenlijk voor de beste oplossing</p>
Competenties	Zie bijlage
Aanpak (wijze van gebruik)	Zie bijlage
Frequentie van gebruik	Voor de drie vakken zijn er 4 thema's per vak per jaar (totaal 12 thema's per jaar). Er zijn 5 geleide onderzoekslessen per thema (60 lessen per jaar). Optioneel aan te vullen met plusopdrachten en een toets bij elk thema. 1 lesuur per vak per week (totaal 3 uren per week)
Toetsing en afsluiting (monitoring)	Na elk thema een toets of een eindverslag.

Bijlagen

1. Blink wereld vakgericht burgerschapsdoelen

6.7 Methode 4

De burgerschapsmethode Kwink de methode die we volgen voor burgerschap, is uitgewerkt in ons schoolcurriculum.

<https://www.kwinkvoorburgerschap.nl/>

6.8 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats (leerlingenraad)

Het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft in de standaard Schoolklimaat (VS2) de eisen m.b.t. het schoolklimaat. Het schoolklimaat moet bijdragen aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. De omschrijving van de basiskwaliteit zegt: de school bereidt de leerlingen voor op het leven in de maatschappij. Zij creëert daarvoor een oefenplaats voor de ondersteuning van de sociale en maatschappelijke competenties. In de school doen de leerlingen ervaring op met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de pluriforme samenleving.

In de concept-kerndoelen komt het thema Schoolklimaat aan de orde als kerndoel 1: Schoolcultuur. Het gaat daarbij om een democratische cultuur, het respectvol omgaan met elkaar, het tonen van begrip en het moreel en ethisch verantwoord handelen.

Ons schoolklimaat is open en veilig, met oog voor diversiteit. Wij waarderen verschillen en er is ruimte voor verschillende meningen. We gaan respectvol om met mensen die anders denken en/of anders doen. Ons schoolklimaat is veilig en open genoeg om je opvattingen kenbaar te maken, open en veilig om te zijn wie je bent, of wie je wil zijn. We leren onze leerlingen om respect te hebben voor meningen die afwijken van de eigen mening, we leren ze zelf een mening te hebben, en daarvoor te staan. Om dit alles te realiseren hanteren we bij ons op school gedragsregels. We besteden tijd aan het (in)oefenen van de gedragsregels, en de leerlingen worden begeleid bij het zo mogelijk zelf oplossen van problemen en conflictjes. De medewerkers vertonen voorbeeldgedrag. Zij maken door hun gedrag, hun houding en hun vaardigheden de visie van de school op burgerschap zichtbaar, ze laten aan de leerlingen zien hoe het hoort.

Het oefenen van de sociale en maatschappelijke competenties komt aan bod in ons curriculum en daarnaast uiteraard in de praktijk van alledag. Specifiek vormt onze school een oefenplaats voor de sociale en maatschappelijke competenties in de lessen, de groepsvergaderingen en de leerlingenraad met leerlingen uit de bovenbouw. De leerlingenraad wordt voorgezeten door een leerling met daarbij ondersteuning van een leerkracht. De leerlingen van de leerlingenraad overleggen in hun groep (groepsvergadering) over thema's die in de raad besproken kunnen worden. In de groepsvergadering wordt ook een verslag besproken van de bijeenkomsten van de raad. De informatie van de leerlingenraad wordt met de leerlingen (en de ouders) gedeeld in Parro.

Actiepunt	Prioriteit
beleid en inrichting leerlingenraad	hoog

7 Kwaliteitscultuur

7.1 Cultuur en structuur

Onze school heeft een visie en doelen vastgesteld voor goed burgerschapsonderwijs.

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, de kerndoelen en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader uitgewerkt. We hebben een kwaliteitskaart Burgerschap ontwikkeld vanuit onze visie/missie en doelen/bouwstenen. Daarmee hebben we onze kwaliteit uitvoerig beschreven. Naast de kwaliteitskaart beschikken we over een aantal vragenlijsten om bepaalde aspecten van burgerschap te meten.

Vanzelfsprekend en noodzakelijk hierbij is, dat de leraren de doelen realiseren. Dat gaat niet vanzelf. Daarom hebben wij een kwaliteitscultuur en -structuur ingericht die ondersteunend is aan het burgerschapsonderwijs. De schoolleiding zorgt ervoor, dat de visie en de doelen bekend zijn, en dat de leraren gestalte kunnen geven aan de doelen. Daartoe organiseert de schoolleiding interne en eventueel externe scholing (professionalisering). Ons team werkt planmatig (zie besproken methoden) samen om op een correcte wijze vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Waar nodig en mogelijk betrekken wij externe deskundigen, ouders en/of leerlingen bij onze gezamenlijke leer- en verbeteractiviteiten.

Essentieel voor onze kwaliteitscultuur is de afspraak dat we Burgerschap samen borgen en verfijnen en samen nabespreken. We meten de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs op de volgende wijze:

1. Meting Basiskwaliteit (1 x per twee jaar)
2. Kwaliteitskaart Burgerschap (1 x per twee jaar)
3. Sociale ontwikkeling leerlingen (jaarlijks via Kanvas)
4. De vragenlijst voor leerlingen van het WMK

Op basis van de uitslagen stellen we actiepunten vast.

7.2 Personeelsbeleid

De leraren evalueren jaarlijks in hun vergaderingen of ze voldoende in staat zijn om goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Ze stellen -in samenspraak met collega's- actiepunten vast gericht op het verbeteren van hun lesgeven in burgerschap. Tenslotte is het geven van burgerschapsonderwijs een thema bij de observaties en de ontwikkel- en beoordelingsgesprekken.

Het thema Burgerschap zullen we stapsgewijs implementeren in ons personeelsbeleid. Onze gesprekkencyclus bestaat uit:

- Zelfevaluatie
- Opstellen plan van aanpak
- Observaties en nagesprekken
- Ontwikkelgesprekken
- Beoordelingsgesprekken.

Burgerschap is een thema bij alle onderdelen van de gesprekkencyclus vanaf 2024 en zal ook in de competentiegids benoemd worden.

7.3 Specialismen

Onze school beschikt over een aantal specialisten in relatie tot burgerschap. De leraar die de leerlingenraad begeleidt is op de hoogte van de actuele ontwikkelingen m.b.t. burgerschap.

De directeur en de ib-er informeren het team twee keer per jaar over ontwikkelingen op het terrein van burgerschap. Daarnaast zorgen zij ervoor, dat het team de thema's (maatschappelijke vraagstukken)

bepreekt en opneemt in de periodeplannen (vanaf 2024/2025). In het kader van de sociale ontwikkeling heeft onze school medewerkers (IB/zorgleerkracht) die zorg kunnen bieden bij gedragsproblemen. Zij kunnen daarbij gebruik maken van het totale netwerk van ketenpartners en ondersteuning en hulp vragen aan bijvoorbeeld experts zoals de wijkagent, schoolmaatschappelijk werk en in aanvraag de brugfunctionaris.

8 Zorg voor kwaliteit

8.1 Algemeen

Onze school evalueert de kwaliteit en resultaten van het burgerschapsonderwijs via de WMK. We hebben daarvoor een vaste werkwijze. Onze schoolleiding volgt of de afspraken over burgerschapsonderwijs worden nagekomen, en spreekt mensen aan als dat niet zo is. Onze schoolleiding leeft onze visie op burgerschap voor en draagt die actief uit. Onze school heeft voldoende middelen (tijd, materiaal, geld) om het burgerschapsonderwijs dat we willen vorm te geven. Ons bestuur en directie hebben inzicht in het burgerschapsonderwijs en de resultaten daarvan via de door de leraar ingevulde kijkwijzers (WMK) Burgerschapsonderwijs. Het bestuur zorgt voor de voorwaarden om de kwaliteit te bewaken en verbeteren, en ziet erop toe dat de benodigde acties succesvol worden uitgevoerd. De Wegwijzer werkt, waar dat zinvol is, samen met onze gemeenschap, onze ouders en ook maatschappelijke partners. Ons onderwijs is afgestemd op ons dorp Schuinesloot en de daarbij behorende maatschappelijke omgeving en past bij wat daar nodig is. Op De Wegwijzer streven we ernaar om kwalitatief goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Onze uitgangspunten zijn:

- Ons burgerschapsonderwijs voldoet aan wettelijke eisen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de verwachtingen van de samenleving (zie het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs)
- Ons burgerschapsonderwijs is doelgericht
- Wij zorgen ervoor dat er samenhang is in ons burgerschapsonderwijs
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de behoeften van de leerlingen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij wat wij zelf belangrijk vinden
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze visie
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze mens- en maatschappijvisie

Beoordeling

Omschrijving	Resultaat
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Aanbod [2021] (OP1)	4
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Pedagogisch-didactisch handelen [2021] (OP3)	4
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Veiligheid [2021] (VS1)	4
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Schoolklimaat [2021] (VS2)	4
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Sociale en maatschappelijke competenties [2021] (OR2)	3,75
Basiskwaliteit PO (versie 2021) - Visie, ambities en doelen [2021] (SKA1)	4

Actiepunt	Prioriteit
Vanaf de nulmeting en het nieuw opgestelde beleidsplan (2024) borgen van ons Burgerschapsonderwijs.	hoog
Onze school beschikt over een visie op Burgerschap	laag
Onze school heeft de visie en de doelen opgenomen in de schoolgids	hoog
Onze school evalueert systematisch het thema Burgerschap en stelt op basis van de evaluatie actiepunten vast	hoog
Onze school heeft het beleidsplan zichtbaar gemaakt op de site	gemiddeld

8.2 Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, onze kernwaarden en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader uitgewerkt en voorzien van kenmerken (kenmerkend voor

onze school is ...). Daarnaast beschikken we over een aantal kwaliteitskaarten die de doelen beschrijven voor een bepaald deelaspect (thema):

1. De kwaliteitskaart Burgerschap
2. De kwaliteitskaart Sociaal-emotionele ontwikkeling
3. De kwaliteitskaart Identiteit

Daarmee hebben we onze kwaliteit uitvoerig beschreven. Naast de kwaliteitskaarten beschikken we over een aantal vragenlijsten om bepaalde aspecten van burgerschap te meten. We meten de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs op de volgende wijze (zie ook onze meerjarenplanning):

1. Meting Basiskwaliteit (2 x per vier jaar)
2. Quick Scan Burgerschap Team (1 x per vier jaar)
3. Schooldiagnose IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs MT (1 x per jaar)
4. Vragenlijst WMK Burgerschap leerlingen (1 x per jaar)
5. Sociale ontwikkeling 1 x per jaar via Kanvas)
6. Vragenlijst Veiligheid WMK Leerlingen (jaarlijks): gegevens worden aangeleverd bij de inspectie
7. Vragenlijst (Omgang) Diversiteit Ouders en Leerlingen (1 x per vier jaar)

Op basis van de uitslagen stellen we actiepunten vast. De gekozen actiepunten worden opgenomen in een jaarplan en schoolplan.

Actiepunt	Prioriteit
Onze school bevraagt systematisch de leerlingen op burgerschapsvaardigheden	hoog
Onze school heeft vastgesteld welke basiswaarden en burgerschapsvaardigheden aan de orde komen in het curriculum	laag
Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke thema's aan de orde komen in het curriculum	hoog
Onze school beschikt over een visie op Burgerschap	laag
Onze school heeft de visie en de doelen opgenomen in de schoolgids	hoog
Onze school evalueert systematisch het thema Burgerschap en stelt op basis van de evaluatie actiepunten vast	hoog
Onze school heeft een visie vastgesteld op het bieden van gelijke kansen	hoog
Onze school heeft een ambitie en doelen vastgesteld voor het bieden van gelijke kansen	hoog
Onze school zet bewust in op professionalisering van de leraren in relatie tot burgerschap	hoog
Onze school beschikt over een visie op digitale geletterdheid	hoog
Onze school heeft vastgesteld wat het begrip digitale geletterdheid inhoudt	hoog
Onze school beschikt over een plan voor het opnemen van digitale geletterdheid in het curriculum	hoog
Op school leren de leerlingen hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen	laag
De school besteedt voldoende aandacht aan het voorkomen van pestgedrag (zie ook protocollen veiligheid en kanjermethode op onze site https://www.cnbswegwijzer.nl/index.php?section=1&page=144)	laag

8.3 Monitoring Burgerschap

In het kader van onze kwaliteitszorg monitoren we ons burgerschapsonderwijs op drie niveaus:

- Op schoolniveau (wat is de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs op onze school?)
- Op groepsniveau (hoe functioneert een groep in relatie tot onze visie, onze doelen/competenties)

en de basiswaarden?)

- Op kindniveau (hoe functioneert een leerling in relatie tot onze visie, onze doelen/competenties en de basiswaarden?)

Op **schoolniveau** beschikken we over een meerjarenplanning die verheldert wat we wanneer meten (en evalueren). We gebruiken ParnasSys WMK-PO om één keer per jaar de Schooldiagnose IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs te meten. Op basis van een analyse van de uitslagen stellen we verbeterdoelen vast. We bespreken de uitslagen van de meting, onze analyse, onze conclusies en de gekozen verbeterdoelen met de bestuurder (als onderdeel van de kwartaalrapportage) en de MR. Tevens publiceren wij e.e.a. in onze schoolgids.

Op **groepsniveau** meten wij ons burgerschapsonderwijs één keer per jaar (april) in de **groepen 5 t/m 8** met een vragenlijst van ParnasSys WMK-PO, Kanvas en toetsen van Blink. De leraren analyseren de uitslagen, trekken conclusies en stellen actiepunten vast voor hun groep. Vanuit de vraag: wat ga ik - als leerkracht- doen in mijn groep ten aanzien van burgerschapsonderwijs? Waar liggen de ontwikkelmogelijkheden en wat vind ik -in samenspraak met de leerlingen(Kanjertraining)- noodzakelijk? De gekozen actiepunten van de groepen worden in kaart gebracht door de schoolleiding en verwerkt in een totaal-overzicht.

Op kindniveau monitoren wij ons burgerschapsonderwijs voor de **groepen 1/2** met Dorr en voor **groep 3/4** gebruiken we de toetsen van Blink en gebruiken we Kanvas.

Onze ambitie:

- Een kindkaart ontwikkelen met daarin de items die samenhangen met onze schooldoelen voor burgerschapsonderwijs.
- De vragenlijst van het WMK extra gebruiken naast Kanvas en Blink
- Leskracht burgerschap implementeren in ons onderwijs (3 jarige cyclus)

Actiepunt	Prioriteit
kindkaart maken en borgen	hoog

Bijlagen

1. Inhoudskaarten slo doelen passend bij de schooldoelen

8.4 IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs

In 2021 zijn de ijkpunten voor goed burgerschapsonderwijs vastgesteld (AWP Sociale kwaliteit e.a. Amsterdam AWP-SK). De ijkpunten zijn bedoeld om op school samen vorm te geven aan goed burgerschapsonderwijs. De brochure bevat thema's en indicatoren die wij één keer per jaar willen scoren (MT van de school). Daarbij maken we gebruik van het instrument ParnasSys WMK. Wij analyseren de uitslagen en stellen op basis van een gesprek en keuzes onze actiepunten vast. De uitslagen, de analyse en de gekozen actiepunten worden gecommuniceerd met het team, de MR en het bestuur. In de schoolgids publiceren wij e.e.a. op hoofdlijnen.

8.5 Publieke verantwoording

In het Onderzoekskader (2021) van de Inspectie van het Onderwijs staat SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog. In dat kader evalueren we jaarlijks het thema *Burgerschap* in ons team. In het kader van 'dialoog' bespreken we de uitkomsten van zelfevaluaties, vragenlijsten (zie Kwaliteitszorg), onze analyses en de voorgenomen acties met ons bestuur en de MR. In ons jaarplan en onze schoolgids leggen we verantwoording af over onze activiteiten met betrekking tot burgerschap. Het jaarplan en de schoolgids worden gepubliceerd op onze website. Daardoor is al de informatie beschikbaar voor alle ouders/verzorgers van de school.

In het schoolplan en de schoolgids hebben we onze missie, visie en doelen opgenomen. In het schoolplan staat ook vermeld hoe we zorgdragen voor een kwaliteitscultuur en een oefenplaats waarin de basiswaarden centraal staan. Tenslotte geeft het schoolplan (lees dit plan) inzicht in de monitoring van burgerschap, informatie over de ondersteuning en facilitering van de leraren en de actiepunten voor de komende jaren. In de schoolgids geven we de uitslagen van metingen (op hoofdlijnen), de

actiepunten naar aanleiding van de metingen en de evaluatie van de uitgevoerde actiepunten.

Deze module (beleidsplan) wordt gepubliceerd op onze site.

8.6 De module Burgerschap

In ons schoolplan hebben we op hoofdlijnen alle wettelijke zaken m.b.t. burgerschap beschreven. We verwijzen daar steeds naar de *Module Burgerschap* die we gebruiken (Mijn Schoolplan). De directeur en ib-er zijn eigenaar van deze module (beleidsplan). Eén keer per jaar (juni) wordt de inhoud van de module aangepast als dat noodzakelijk is. Daarna volgt in alle gevallen een (evaluatie) gesprek met het team.

9 Taakverdeling

9.1 Organisatie (wie doet wat)

Het realiseren van burgerschapsonderwijs vraagt veel van ons team en daarom om een heldere taakverdeling. De onderstaande tabel geeft een overzicht van wie wat doet en wanneer. De werkgroep *Burgerschap* is de eigenaar van het activiteitenoverzicht. Ze zorgt ervoor dat de taken tijdig en naar behoren worden uitgevoerd.

Wat	Wie	Wanneer
Meting Basiskwaliteit	Directeur	1 x per twee jaar - april
Meting Burgerschap (Quick Scan)	Directeur	1 x per vier jaar - april
Meting Schooldiagnose Burgerschap	Directeur	1 x per jaar - april
Afname vragenlijst Burgerschap Leerlingen	Directeur	1 x per jaar - april
Afname Vragenlijst Veiligheid Leerlingen	leerkrachten/IB	1 x per jaar - april
Afname Vragenlijst Diversiteit Ouders en Leerlingen	Directeur	1 x per vier jaar - april
Dialogoog met bestuur en MR	Directeur	Mei
Burgerschap en jaarplan	Directeur	Juli
Burgerschap en schoolgids	Directeur	Juli
Vaststellen van maatschappelijke vraagstukken	Werkgroep	Juni
Redigeren van het beleidsstuk (1 x per jaar)	Werkgroep	Juni
Invullen van het curriculum	Leraren	Cursusjaar
Bijhouden map Burgerschap	Leraren	Cursusjaar
Evaluatie Burgerschap	Werkgroep en Team	Juni

10 Uitwerking van ons curriculum

10.1 Inleiding

De standaard OPO, Basisvaardigheden bevat de volgende indicator: *De school heeft voor het onderwijs in de basisvaardigheden burgerschap een doelgericht en samenhangend curriculum dat past bij de kenmerken van de leerlingenpopulatie van de school.* In dit plan hebben we het (samenhangend) aanbod beschreven dat past bij de methoden die uitgebreid beschreven zijn in de vorige hoofdstukken.

In hoofdstuk 2 beschreven wij de kerndoelen en in hoofdstuk 4 onze visie op burgerschap, onze (school)doelen en onze (school)competenties. Tevens gaven wij in hoofdstuk 4 de basiswaarden aan.

Ten aanzien van Burgerschap onderscheiden wij drie “lijnen” (streams):

1. We geven burgerschapsonderwijs via de methodes die we gebruiken (zie hoofdstuk 6, Ons aanbod en onze aanpak)
2. We geven burgerschapsonderwijs via separate lessen burgerschap (direct gerelateerd aan onze visie, aan onze doelen/competenties en de basiswaarden)
3. We geven burgerschapsonderwijs via aparte activiteiten burgerschap (direct gerelateerd aan onze visie en onze doelen/competenties en de basiswaarden)

10.2 Onze lessen burgerschapsonderwijs

Zie vorige hoofdstukken en uitleg van de methoden die gebruikt worden.

11 Activiteitenoverzicht van de school

11.1 Activiteiten Burgerschap

Wij ontwikkelen Burgerschap via onze methodes, met behulp van specifieke lessen, maar ook via een flink aantal meer losse activiteiten. Deze activiteiten zijn wel gekoppeld aan (o.a.) onze schooldoelen. Daardoor zorgen wij voor doelgerichtheid en samenhang. Voor de invulling hebben wij gebruik gemaakt van ons overzicht van kerndoelen, schooldoelen, competenties en basiswaarden, beschreven in dit document.

11.2 Beleid Burgerschap in het kort

bijlage 1: Visiedocument Burgerschap met leerlijnen voor de groepen 1 t/m 4

Onderbouwing van het periodeplan burgerschap kleuterbouw 4 jarigen

Kleuterbouw: Dorr

Het fundament van socialiseren wordt voor de hele verdere schoolloopbaan en het volwassenen leven gelegd in de kleuterbouw. De activiteiten die onder deze noemer vallen zijn met name terug te vinden bij de aspecten 'sociale redzaamheid' en 'bevorderen van gezond gedrag' maar doordringen eigenlijk impliciet alle aspecten van het kleuteronderwijs.

De leerlingen leren kennis, houding en vaardigheden:

1. kennen de klassenregels (zo zijn onze manieren; goede gewoontes aanleren)
2. kunnen een mening vormen en uiten (leren communiceren)
3. leren omgaan met hun emoties, hun wensen, opvatting en leren zich uitspreken(buitenspel, leren samenwerkingsopdrachten)
4. leren dat er regels en afspraken gelden thuis en op school (kringgesprekken, toneel, eten en drinken, buitenspel enz.)
5. 6-jarigen krijgen steeds meer verantwoordelijkheden en vrijheden om zelf dingen te bepalen/doen (in de stroom)
6. leren vragen te stellen als ze iets nog niet weten en kennen/kunnen (touwtje springen, veters strikken, bouwen, schilderen middels gerichte opdracht (leerling volgsysteem Dorr)
7. leren samenwerken om wederzijds begrip kweken (ook in kleine ruzies)
8. leren begrip voor anderen en rekening houden met elkaar

9. leren delen en verdelen (rechtvaardigheid)
10. leren omgaan met verschillen (kringgesprek, samenwerkingsopdrachten, samenspel/vrij spel: in de ontmoeting met de ander: samen spelen, samen delen (leren samen spelen))

Sprake van samenhang andere leergebieden:

- Mens en Maatschappij
- Mens en Natuur
- Kunst en Cultuur
- Bewegen en Sport
- Digitale Geletterdheid
- Engels en Moderne Talen
- Nederlands
- Rekenen

Samenhang leergebieden

De Kunst van het Samenleven, is een opdracht aan de hele school en haar partners. Iedereen in de school heeft de taak om de basiswaarden en principes van de democratische rechtstaat uit te dragen en voor te leven. Die basiswaarden zijn terug te voeren op de klassieke drie-eenheid: **Vrijheid, Gelijkheid en Solidariteit** van groep 1 t/m 8.

Jaaroverzicht 1 t/m8 zie methoden Kwink, Blink, Kind op Maandag, Nieuwsbegrip, SamSam en Kanjertraining en overige methoden voor taal, lezen en rekenen.

Kleuters 5 en 6 jarigen (Dorr)

Brede vaardigheden: leren samenspelen, leren samenwerken, leren communiceren, leren volgen; meedoen in de stroom, goede gewoontes uitvoeren, regels en afspraken tijdens spel en in de klas kunnen uitvoeren, opdrachten kunnen uitvoeren en afmaken, hulp voor oplossingen vragen.

Kleuterbouw:

Het fundament van socialiseren wordt voor de hele verdere schoolloopbaan en het volwassenen leven gelegd in de kleuterbouw. De activiteiten die onder deze noemer vallen zijn met name terug te vinden bij de aspecten 'sociale redzaamheid' en 'bevorderen van gezond gedrag' maar doordringen eigenlijk impliciet alle aspecten van het kleuteronderwijs.

5,6-jarigen: basis socialisatie en sociale redzaamheid worden verder uitgebouwd: de leerlingen krijgen meer taakjes en daarbij behorende verantwoordelijkheid. Zij zijn volgens rooster regelmatig poortwachter en helpers van de juf.

De leerlingen leren kennis, houding en vaardigheden:

1. kennen de klassenregels (zo zijn onze manieren; goede gewoontes aanleren)
2. kunnen een mening vormen en uiten (leren communiceren)
3. leren omgaan met hun emoties, hun wensen, opvatting en leren zich uitspreken (buitenspel, leren samenwerkingsopdrachten)
4. leren dat er regels en afspraken gelden thuis en op school (kringgesprekken, toneel, eten en drinken, buitenspel enz.)
5. 5/6-jarigen krijgen steeds meer verantwoordelijkheden en vrijheden om zelf dingen te bepalen/doen (in de stroom)
6. leren vragen te stellen als ze iets nog niet weten en kennen/kunnen (touwtje springen, veters strikken, bouwen, schilderen middels gerichte opdracht (leerling volgsysteem)
7. leren samenwerken om wederzijds begrip kweken (ook in kleine ruzies)
8. leren begrip voor anderen en rekening houden met elkaar
9. leren delen en verdelen (rechtvaardigheid)
10. leren omgaan met verschillen (kringgesprek, samenwerkingsopdrachten, samenspel/vrij spel: in de ontmoeting met de ander: samen spelen, samen delen (leren samen spelen))

Welke aandachtspunten komen hierbij aan de orde:

- leren samenspelen
- leren samenwerken
- leren communiceren
- leren volgen; meedoen in de stroom
- goede gewoontes kunnen uitvoeren,
- regels en afspraken tijdens spel en in de klas kunnen uitvoeren,
- opdrachten kunnen uitvoeren en afmaken,
- hulp voor oplossingen vragen (aan autoriteit toe zijn)

Sprake van samenhang andere leergebieden:

- Mens en Maatschappij
- Mens en Natuur
- Kunst en Cultuur
- Bewegen en Sport
- Digitale Geletterdheid
- Engels en Moderne Talen
- Nederlands
- Rekenen

Samenhang leergebieden

Zie bovenstaande.

Voor jaaroverzicht, zie methoden.

Burgerschap, groep 3

Brede vaardigheden: kunnen samenwerken, kunnen communiceren, basis socialisatie verder uitbreiden: kunnen volgen, meedoen in de stroom; regels en afspraken tijdens spel en in de klas kunnen uitvoeren; opdrachten kunnen uitvoeren en afmaken, hulp voor oplossingen vragen (aan autoriteit toe zijn)

Middenbouw: (ik en jij=wij)

In aansluiting op de doorgaande leerlijn van de kleuterbouw **Dorr**, wordt in de middenbouw verder gewerkt met **Kwink, Kind op maandag, Blink en Kanjertraining**. In onze bewegende klas hebben we elke dag op een organische manier aandacht voor samenwerken en kunnen communiceren. Ook hebben we klassenregels opgesteld en is de basis van socialiseren gelegd.

De sprookjes, vertelstof van groep 3, leveren naast aansluiting met andere leergebieden zoals rekenen en taal (aanleren van denk strategieën) ook ruime oefenstof om de 'kunst van het samenleven' verder vorm te geven.

De leerlingen leren kennis, houding en vaardigheden:

1. communiceren (uitspeken mening, luisteren; wederzijds begrip en respect)
2. samenwerken
3. kritisch denken
4. probleemoplossend denken
5. dat ze onderdeel zijn van een groep
6. een hun eigen identiteit kennen
7. wat rechtvaardig is, oorzaak & gevolg
8. respect voor verschillen en begrip voor anderen
9. vrijheid van meningsuiting
10. menszijn vanuit gelijkwaardigheid en daarmee het afwijzen van discriminatie

Welke aandachtspunten waren hierbij aan de orde:

- kunnen samenwerken
- kunnen communiceren
- kunnen volgen; meedoen in de stroom
- regels en afspraken tijdens spel en in de klas kunnen uitvoeren,

- opdrachten kunnen uitvoeren en afmaken,

Sprake van samenhang andere leergebieden:

- Mens en Maatschappij
- Mens en Natuur
- Kunst en Cultuur
- Bewegen en Sport
- Digitale Geletterdheid
- Engels en Moderne Talen
- Nederlands
- Rekenen

Samenhang leergebieden

Zie bovenstaande.

Jaaroverzicht

Zie eerder beschreven teksten en methoden.

Onderbouwing van het periodeplan voor Burgerschap groep 4.
Brede vaardigheden: kunnen samenwerken, kunnen communiceren, uitbouw basis socialisatie, kritisch leren denken, probleemoplossend leren denken.

Middenbouw:

In aansluiting op de leerlijnen van de groepen 1 t/m 3 (Blink en overige methoden) voortborduren op de vaardigheden 'samenwerken' en 'communiceren'. De basis van 'socialiseren' wordt verder uitgebouwd. De bewegende klas biedt daar veel oefenmomenten voor. Via de vertelstof van fabels en legenden oefenen de leerlingen ook in 'kritisch leren denken' en 'probleemoplossend denken'. Ze leren hun eigen gevoelens en die van de ander beter herkennen. Ook krijgen ze meer zicht op hun eigen kwaliteiten en die van de ander.

Zo ontstaat ook in groep 4 meer verdieping met betrekking tot naar elkaar luisteren en je kunnen houden aan afspraken.

De leerlingen leren kennis, houding en vaardigheden:

1. communiceren (uitspeken mening, luisteren; wederzijds begrip en respect)
2. samenwerken
3. kritisch denken
4. probleemoplossend denken
5. dat ze onderdeel zijn van een groep
6. een hun eigen identiteit kennen
7. wat rechtvaardig is, oorzaak & gevolg
8. respect voor verschillen en begrip voor anderen
9. vrijheid van meningsuiting
10. menszijn vanuit gelijkwaardigheid en daarmee het afwijzen van discriminatie

Welke aandachtspunten zijn hierbij aan de orde:

- kunnen samenwerken
- kunnen communiceren
- uitbouw basis socialisatie
- kritisch leren denken
- probleemoplossend leren denken

Sprake van samenhang andere leergebieden:

Brede Vaardigheden: kunnen samenwerken, kunnen communiceren, uitbouw basis socialisatie, kritisch leren denken, probleemoplossend leren denken.

- Mens en Maatschappij

- Mens en Natuur
- Kunst en Cultuur
- Bewegen en Sport
- Digitale Geletterdheid
- Engels en Moderne Talen
- Nederlands
- Rekenen

Zie verder wat er eerder is beschreven.

Voor de groepen 5 t/m 8 verwijzen we naar onze eerder beschreven visie en de methoden die wij gebruiken voor Burgerschapsvorming.

11.3 Schoolbrede activiteiten

Schoolbreed behandelen wij op de Wegwijzer:

In groep 1 t/m 8 werken we op de manier van "Leskracht" (de driejarencyclus burgerschap van de methode "Leskracht", zouden we graag willen implementeren op onze school) tijdens thema's. De Leskrachtaanpak is een proces georiënteerde onderwijsdidactiek waarbij kinderen, naast het ontwikkelen van kennis, worden verleid om vragen te stellen, samen te werken en het geleerde op uiteenlopende wijze te presenteren. Binnen de wereldoriëntatie thema's (Blink, maar ook zelfbedachte thema's door leerlingen, ouders en leerkrachten) worden houding, vaardigheden, denkwijzen en kennis in samenhang ontwikkeld. Ook onze nieuwe taalmethode "Taaljacht" werkt op deze manier, kortom het werken naar een eindproduct met een presentatie.

Kerndoel 56 komt aan bod in ons cultuurplan (kind en cultuur Hardenberg), waarin leerlingen enige kennis verwerven over het krijgen van waardering over cultureel erfgoed.

Overige activiteiten:

- Schooltv gedurende het hele schooljaar

Groep 1-2 - Koekeloere of alternatief

Groep 3-4 - jeugdjournaal (ochtenduitzending)

Groep 5-6 - jeugdjournaal (ochtenduitzending)

Groep 7-8 - jeugdjournaal (ochtenduitzending)

- Vieringen waarbij leerlingen zich vrij uiten met toneel, zang, dans, het presenteren etc. Hierbij wordt van leerlingen verwacht dat ze zich vrij uiten met respect en waardering voor iedereen, zowel in hun uitingen als in hun rol als toeschouwer
- In alle groepen wordt Kind op Maandag gebruikt voor godsdienstig en levensbeschouwelijk vormend onderwijs
- We besteden aandacht aan de Christelijke feestdagen, maar ook aan de bekende feestdagen

- van andere religies, zoals bijvoorbeeld het Suikerfeest
- ieder jaar wordt er aandacht besteed aan 4 en 5 mei en de herdenking bij het monument
- Vrijwilligersavonden dorp en school
- Afscheid van groep 8 wordt door de leerlingen zelf geregeld
- ANWB lessen verkeerseducatie Streetwise
- Overlopersproject voor groep 7/8 door jongerenwerker van De Stuw of een wijkagent

Geluk

Verslaving

Groepsdruk

Seksuele voorlichting

Sociale Media

Activiteit 1	We besteden structureel aandacht aan Prinsjesdag
Groepen	1 t/m 8
Wanneer?	September
Kerdoelen	36
Schooldoelen	Democratisch handelen, maatschappelijke thema's, culturele bagage
Competenties	Discussiëren
Basiswaarden	Vrijheid van meningsuiting, begrip voor anderen
Kennis	Koningshuis (en verwante begrippen), Staten Generaal(en verwante begrippen), Troonrede en verwante begrippen
Vaardigheden	Mening kunnen geven, oordeel kunnen geven, wensen in beeld kunnen brengen
Houdingen	Interesse in koningshuis, interesse in politiek,

11.4 Activiteit 2

Activiteit	Kinderboekenweek
Groepen	1 t/m 8
Wanneer?	zie kalender
Kerdoelen	diversiteit en Inclusie, empathie en Sociale vaardigheden, identiteit en zelfreflectie, verantwoordelijkheid en samenleving, kritisch denken en democratie
Schooldoelen	maatschappelijk handelen, culturele bagage enz
Competenties	lezen en kritisch zijn, discussiëren enz.
Basiswaarden	lezen
Kennis	kennis van andere culturen, heel veel onderwerpen, geschiedenis, normen en waarden, sociale aspecten, kinderen met handicap enz.
Vaardigheden	bespreken boeken, creatieve opdrachten, het voeren van groepsgesprekken
Houdingen	aandacht voor de ander, luisteren, mening geven, respect voor enz.

11.5 Activiteit 3

Activiteit	Gouden weken
Groepen	1 t/m 8
Wanneer?	aanvang schooljaar
Kerdoelen	34, 35, 36, 37, 51, 52
Schooldoelen	Jij en ik, sociale competenties, veiligheid
Competenties	sociale competenties
Basiswaarden	omgaan met de ander
Kennis	leren van elkaar
Vaardigheden	luisteren, spreken, creatief en coöperatief bezig zijn
Houdingen	aandacht voor de ander

11.6 Activiteit 4

Activiteit	Maken en gebruiken, van handel naar industrie, techniekweek, bezoek bedrijven
Groepen	5 t/m 8
Wanneer?	febr/maart
Kerdoelen	35, 39
Schooldoelen	techniek
Competenties	ontwerpen en produceren
Basiswaarden	ontwerpen en produceren
Kennis	inzicht in ontwikkeling
Vaardigheden	ruimtelijk inzicht
Houdingen	kritisch, observerende,

11.7 Activiteit 5

Activiteit	debatteren
Groepen	5 t/m 8
Wanneer?	elke vrijdagmiddag
Kerdoelen	vrijheid van meningsuiting
Schooldoelen	vrij kunnen spreken en kritisch denken
Competenties	zie vorige
Basiswaarden	zie vorige
Kennis	van wereldproblemen, Nederlandse vraagstukken, dorpsvraagstukken, schoolvraagstukken
Vaardigheden	durven spreken
Houdingen	luisteren, respecteren enz

11.8 Activiteit 6

Activiteit	Rollenspellen
Groepen	1 t/m 8
Wanneer?	tijdens Blinklessen, Blitzlessen, Godsdienstlessen, taallessen enz
Kerdoelen	Democratie en besluitvorming
Schooldoelen	Begrijpen hoe democratische processen werken
Competenties	spreeken, kritisch denken enz.
Basiswaarden	spreeken, kritisch denken enz.
Kennis	
Vaardigheden	
Houdingen	luisteren, inleven enz

11.9 Activiteit 7

Activiteit	Goede doelen
Groepen	1 t/m 8
Wanneer?	1 x per jaar
Kerdoelen	Actief burgerschap
Schooldoelen	Leren verantwoordelijkheid te nemen en actief deel te nemen aan de samenleving
Competenties	
Basiswaarden	
Kennis	
Vaardigheden	
Houdingen	

In de loop van de tijd zullen deze onderwerpen aangevuld worden met activiteiten die in de toekomst geïmplementeerd worden.

12 Actiepunten 2023-2024

Hoofdstuk / paragraaf	Actiepunt	Prioriteit
Toetsing en afsluiting [Variant-1]	Onze school bevraagt systematisch d.m.v. een portfolio de leerlingen op burgerschapsvaardigheden	hoog
	Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke thema's aan de orde komen in het curriculum	hoog
	Onze school zet 1 keer per jaar via WMK de leerlingvragenlijst van burgerschap klaar voor de leerlingen	hoog
Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats (leerlingenraad)	beleid en inrichting leerlingenraad	hoog
Algemeen	Vanaf de nulmeting en het nieuw opgestelde beleidsplan (2024) borgen van ons Burgerschapsonderwijs.	hoog
	Onze school beschikt over een visie op Burgerschap	laag
	Onze school heeft de visie en de doelen opgenomen in de schoolgids	hoog
	Onze school evalueert systematisch het thema Burgerschap en stelt op basis van de evaluatie actiepunten vast	hoog
	Onze school heeft het beleidsplan zichtbaar gemaakt op de site	gemiddeld
Kwaliteitszorg	Onze school bevraagt systematisch de leerlingen op burgerschapsvaardigheden	hoog
	Onze school heeft vastgesteld welke basiswaarden en burgerschapsvaardigheden aan de orde komen in het curriculum	laag
	Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke thema's aan de orde komen in het curriculum	hoog
	Onze school beschikt over een visie op Burgerschap	laag
	Onze school heeft de visie en de doelen opgenomen in de schoolgids	hoog
	Onze school evalueert systematisch het thema Burgerschap en stelt op basis van de evaluatie actiepunten vast	hoog
	Onze school heeft een visie vastgesteld op het bieden van gelijke kansen	hoog
	Onze school heeft een ambitie en doelen vastgesteld voor het bieden van gelijke kansen	hoog
	Onze school zet bewust in op professionalisering van de leraren in relatie tot burgerschap	hoog
	Onze school beschikt over een visie op digitale geletterdheid	hoog
	Onze school heeft vastgesteld wat het begrip digitale geletterdheid inhoudt	hoog

	Onze school beschikt over een plan voor het opnemen van digitale geletterdheid in het curriculum	hoog
	Op school leren de leerlingen hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen	laag
	De school besteedt voldoende aandacht aan het voorkomen van pestgedrag (zie ook protocollen veiligheid en kanjermethode op onze site https://www.cnbswegwijzer.nl/index.php?section=1&page=144)	laag
Monitoring Burgerschap	kindkaart maken en borgen	hoog

13 Meerjarenplanning 2023-2024

Hoofdstuk / paragraaf	Verbeterdoel
Algemeen	Onze school beschikt over een visie op Burgerschap
	Onze school heeft het beleidsplan zichtbaar gemaakt op de site
Kwaliteitszorg	Onze school heeft vastgesteld welke basiswaarden en burgerschapsvaardigheden aan de orde komen in het curriculum
	Onze school beschikt over een visie op Burgerschap

Het burgerschap geeft globaal de verbeterdoelen aan. Per jaar zullen we de verbeterdoelen uitgebreider beschrijven (SMART) in het jaarplan. Aan het eind van ieder kalenderjaar zullen we terugblikken of we de verbeterdoelen in voldoende mate gerealiseerd hebben. We plannen daartoe jaarlijks een evaluatiemoment. Tevens bespreken we tijdens de evaluatie de opbrengsten van de school. De bevindingen worden opgenomen in het jaarverslag.